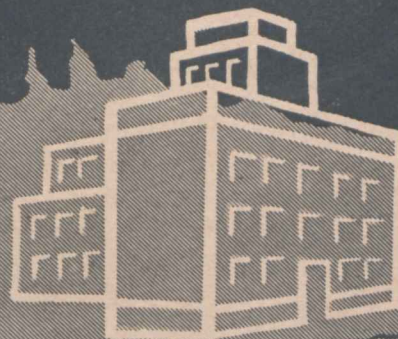
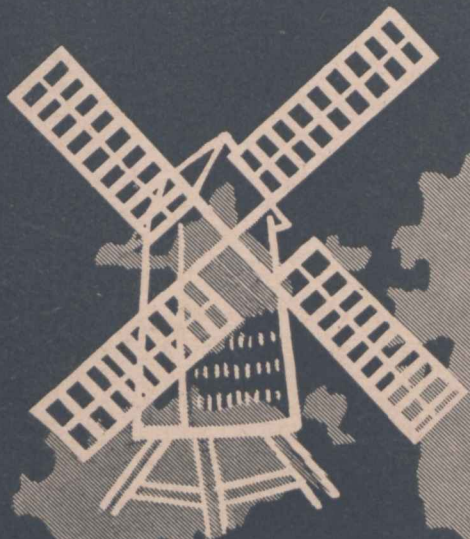

EESTI VESKI

SISU:

Külv ja lõikus

Vilja kahjurid ja nende vastu võitlemine . . . K. Fischer

Pelshenke'nisu hindamise viisist . . . . . M. Pill

Kutseoskus villaveskite töö alal

Veskiomanikud forelle kasvatama . . . . . K. Randma

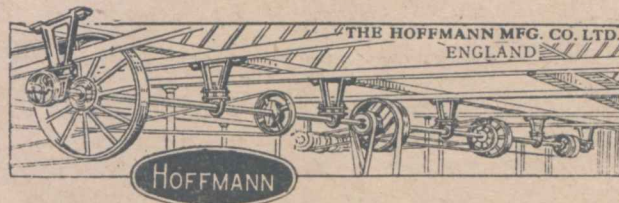
Lambakasvatuse seisukord Eestis

Ühingu tegevusest

Seadusandlus ja maksundus

Majanduslik ringvaade

NR. 3 SEPTEMBER-OKTOOBER 1939

Kui kuullaager – siis juba

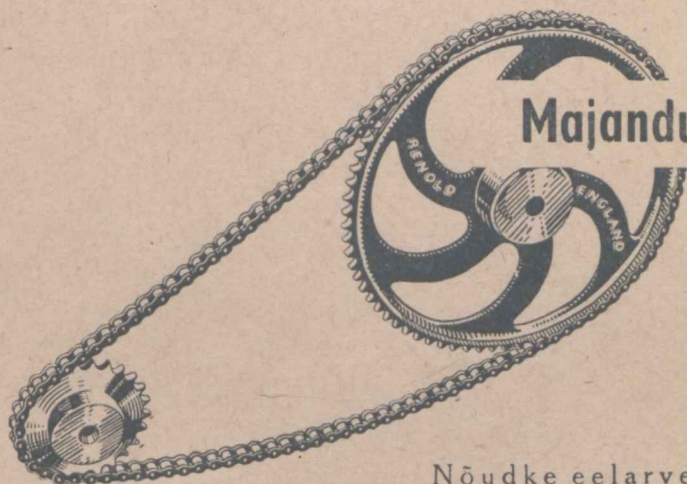
inglise

HOFFMANN

kuullaagrid igaks otstarbeks, laagripesad, inglise kõrgema vastupidavusega FOSFOR-PRONKS.

Kõrgema kvaliteediga inglise laagrimetall „VULCAN“.

Nõudke kataloogi nr. 10

Majanduslikult kasulikum

JÕUÜLEKANNE

„Renold“ ja „Coventry“
kett-jõuülekanded
1—1000 HP.

Nõudke eelarvet ja lähemaid andmeid

K./m. *Lier ja Rossbaum*

VIRU TÄNAV 7, TALLINN

EESTI VESKI

VESKIASJANDUSE AJAKIRI

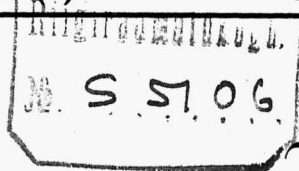
Väljaandja: Üleriiklik Veskipidajate Ühing. Ilmub neli korda aastas.

Toimkond: V. Tamman, ins. Ferd. Peterson, ins. H. Tuuls, ins. H. Viirman, agr. M. Pill, dr. V. Sumberg, vann. adv. H. Sumberg, K. Parvei, G. Aavik, R. Siil, P. Jänes, H. Tiels, H. Rink. **Toimkonna juhatus:** V. Tamman vastutav toimetaja, ins. H. Viirman, ins. H. Tuuls, K. Parvei ja H. Rink, sekretär. **Toimetuse ja talituse aadress:** Tartu, Kompanii 2, telef. 21-93. **Tellimishind** 1939. a. peale 2 kr., üksiknumber 60 senti. **Kuulutuste hinnad:** 1 lk. 25 kr., 1/2 lk. 15 kr., 1/4 lk. 10 kr., väikekuulutused 4 kr. ja 2 kr., kaanel ja tekstis 20% kallim. **Ajakirja tellimisi võtavad vastu postiasutused ja ajakirja talitus. Posti jooksev arve nr. 2396.**

NR. 3 (7)

SEPTEMBER-OKTOOBER 1939

II AASTAKÄIK

Sf 5788

Külo ja lõikus

Põllumees külvab sügisel viljaseemne maha. Soojas maapinnas hakkab seemneidu arenema ja mõne aja pärast on taim mullakattest välja kasvanud. Tuleb talv ja katab väljad valge lumevaibaga.

Tõsidusega silmitseb külvaja kevadel lumerüüst vabanevat põldu. Sellest mustendavast maamullast loodab ta saada oma igapäevast leiba. Mõttes astub ta adra järele ja töötab.

Saabub suvi. Kergest tundest täitub süda, kui silm võib näha tuules lainetavat viljavälja.

Tuleb sügis ja lõikus ja vili kogutakse põldudelt. Kuldsed terad eraldatakse aganatest ja salved on jälle täis. Puhas vili saadetakse veskisse, kus kivid jahvatavad ta jahuks, et kõikidel oleks majas uus leib. Raske töö ja hool on tasutud.

Kõikjal looduses ja elus valitseb külvi ja lõikuse seadus. Aeg täidab oma ülesanded kindla korra järele. Kord ja rahu on just see, mis hoiab ja arendab elu ning annab võimusi elamiseks.

Tänavused sündmused meie ümbruses on seadnud meid mõningate uute olukordade ette, mis asetavad meile uusi nõudeid.

Kuid ajal, mil sõjamõll on röövinud paljudel rahvastel eluvõimalused ja takistanud elukäiku, valitseb meil siiski rahu, mis lubab meil teha ülesehitavat tööd. Töö aitab meid paljudest raskustest üle ja meie eesmärgiks jääb ikka alustatud korralduse töid jätkata ja meie ettevõtteid edasi viia, et kõrgemaid saavutusi kätte võidelda.

Viljakahjurid ja nende vastu võitlemine

Ins. K. FISCHER VDI.

Jgäüks, kes tegeleb viljaga, teab, et rotid, hiired, viljaputukad ja jahukoid on vilja hädaohtlikumad kahjurid. Hogarth kinnitab, et Inglismaal on rotte sama palju kui inimesi, ja kaks korda nii palju hiiri, s. t. et Inglismaal on umbes 44 miljonit rottu ja 88 miljonit hiirt. Nende närijate tekitatud kahju on rotti pealt 1 penni ja hiire pealt ½ penni päevas. See tekitab Inglismaale aastas umbes 100 miljoni naelsterlingilise kahju, mis oleks meie rahas kaks miljardit krooni. Rottide ja hiirte vastu võitlemiseks kulub Inglismaal aastas 280.000 naelsterlingit. Põhja-Ameerika Ühendriikides tõuseb see kahju aastas kuni 1.825 miljoni dollarini. Kunhardt arvab, et kahju Indias tõuseb 20 aasta jooksul 828 miljoni naelsterlingule.

Tehtud kahjud on mitmesugused. Rotid ja hiired närivad: vilja, linnast, jahu, seemneid, puuvilja, juurvilja, kartuleid, liha, pekki, linde, mune, võid, juustu, seepi, maistusi, kingi, nahku jne. Samuti rikuvad nad puid, palke, laudu, gaasi- ja veetorusid, kaableid jne. Nad närivad koguni elavaid sigu ja väikesti lapsi. Peale selle levitab rott veel rida inimestele ja loomadele väga kahjulikke nakkushaigusi. Teatavasti kantakse kirpude abil rottidelt inimestele muhukatk. Indias surid veel aastal 1907 mitte vähem kui 1.180.473 inimest katku. Rottide abil levitatakse kõhutõbe, koolerat, suu- ja sõratõbe, verist kõhutõbe ja linnukoolerat.

Sellest võib järeldada, et rott on maakera kahjulikum loom.

Rotid ja hiired siginevad haruldaselt kiiresti. Ühel rotipaaril võib aastas olla 1.130 järeltulijat, 3 aasta jooksul 235.762 ja 4 aasta jooksul 10.934.690 järeltulijat. Tõeline paljunemine on muidugi palju väiksem, kuna paljud järeltulijad hävitatakse haiguste, vaenlaste (kassid, nügised, öökullid jne.) ja inimeste poolt lõksude ja keemiliste hävitusabide abil. On välja arvatud, et peaks hävitama 99,99% järeltulijaid rotte, et nende arv ei suureneks, vaid jääks püsima nende algarv.

Putukatest vääriks esimesena mainimist viljaputukas (*Calandra granaria*), sest ta on kahtlemata kahjulikum ja levinenum kahjur vilja tagavaradele. Tema sagedust ja tähtsust näitavad meile tema rohked nimed mitmesugustes maades. Tihti nimetatakse teda viljaussiks, mustaks viljaussiks, röövlis, vilja-vähjaks või vilja-lontputukaks. Ehkki viljaputukas mitmesugust haudumismaterjali kasutab, valib ta seda siiski teatud määral. Meelsamini hävitab ta rukkeid ja nisu, aga ka otri, kaeru, riisi, hirsid, tatraid, maisi ja teisi liike jahu sisaldavaid teri. Väga suurtesse teradesse, nagu näiteks mais, muneb ta 2 muna, sellele vastavalt elutseb

seal pärast 2 tõuku. Tähtsam kui viljaliik on selle seisukord. Vähe umbsesse, kuumendatud vilja tunnevad nad kergemini kui vilja, mis jahedas õhutoombuses alal hoitakse. Jahu seda ei leidu.

Viljaputukas muneb viljaterasse. Munast väljuv tõuk on lühike, valget värvi, välja arvatud pruun pea, ja jalgadeta. Viimaseid ta ei vaja, sest viljaputuka tõuk elab terve oma arenemiskäigu kestel, mis umbes 6 nädalat kestab, ühesainukeses teras. Alles valmis putukana jätab ta maha oma elukoha ja otsib vabadust. Selleks puurib ta umbes 1-mm-lise augu viljaterasse ja nimelt tera otsa või idu juurde kuna seal töö on kergem. Viljaputukas on umbes 4 mm pikk, 1 mm lai, värvilt tumepruun või must. Pea taga näeme suurt kaelakilpi, milles on palju madalamaid punkte. Kogu kehanahk on väga kõva. Aastas astuvad ellu 2, harvem 3 põlve. Ühelainsamal paaril võib soodsamais tingimustes olla 10—20.000 järeltulijat aastas.

Jahuputukas (*Tenebrio molitor*) esineb peajasjalikult, nagu ta nimigi ütleb, jahus. Ta keha on 15 mm pikk ja 5 mm lai, selg on mustjaspruun kuni must, kõht veidi heledam. Väga heledad putukad, milliseid vahel leidub, on noored ja seepärast veel mitte täitsa värvunud. Tõuk, mis kannab nime jahuuss, kasvab kuni 32 mm pikaks. Keha on jaotatud 12 rõngasse, mis on läikivalt kollased. Tõuk on ihaldatud linnutoit, seepärast leidub inimesi, kes teda eriti kasvatavad ja linnukaupmeestele või linnuomanikkude müüvad.

Putukas on päeva läbi peidus ja tuleb alles õhtul või öösi välja. Olgugi et ta vilja eriti ei armasta, on juba tähele pandud, et ta sööb teradelid ja ümberoleva jahu. Tõugud ja putukad elavad ühes kohas ja, kuna tõugud vajavad mitu kuud väljakasvamiseks, kusjuures nad mitu korda kesta ajavad, mustavad nad tagavaru kõvasti. Jahuputukas on väga levinenud. Parim kaitseabinõu on puhutus. Kuna ta võrdlemisi aegamisi sigineb, pole ta väga suureks vaenlaseks.

Jahukoi on möldri suurimaks vaenlaseks. Ameerika viljaga on ta Euroopasse toodud ja tänapäeval leidub teda igal maal. Tema poolt tekitatud kahjud võivad tohtu suured olla. Vaatamata sellele, et ta jahu ja vilja sööb, veskiseadeid mustab, siidsõelu närib, mustab ta ka jahu.

Jahukoi on, nii kui kõik väikesed liblikad, ööloom. Öösel lendlemisel leiab aset sugutamine ja varsti muneb sugutatud emakoi. Sigivus on väga suur. Iga emakoi võib umbes 50 muna munedada. Viimased munetakse 2—3 päeva jooksul ja peagu alati kuhjakaupa koos. On munatagavara otsas, sureb emakoi. Ka isakoi eluga on lühike ja ta sureb

peale sugutamist. Munade paigutamiseks valib jahukoi kotte, aga ka pragusid, lõhesid palkides või põrandas, samuti igasuguseid nurki masinaosades, meelsamini seal, kus leidub jahutolmu. Ka viljateradesse, mannasse, kliidesse ja isegi lahtisesse jahusse muneb koi. On arusaadav, et nimetatud paikades mune vaevalt võib tähele panna, kuna nad on valged ja väga väikesed. 11 päeva pärast on munast väike tõuk arenenud, millel 2 eriti silmatorkavat omadust on: suur söögiisu ja tugevasti arenenud kudumisvõime.

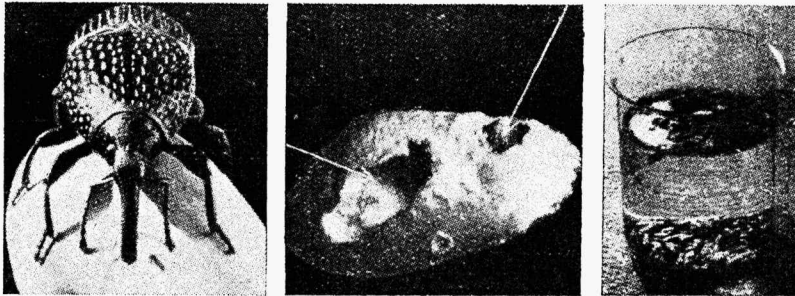
Niipea kui tõugud on täiskasvanud, muutuvad nad väga rahutuks ja liikumishimulisteks. Nad lahkuvad oma peidupaikadest ja ronivad igale poole, kusjuures nad kõiki asju, millega kokku puutuvad, oma sitke ja vastupidava võrguga katavad.

Tõuk elab 58 päeva. Siis järgneb umbes 21 päeva nukuaega, kus aset leiab seesmine ja väline

mähib ta ennast ise võrku ja jääb sinna kevadeni, siis algab nukkumine ja varsti järgneb koi arendamine.

Viljakoi pole kaugeltki nii hädaohtlik vaenlane kui jahukoi, aga hooletuse ja ebapuhta majapidamise läbi võib ta kaunis märgatavalt kahju teha. Kahjulik on ainult täitmatu tõuk, kuna täiskasvanud koi ainult nii palju praktilist tähendust omab, kui et tal jälle uued järeltulijad on.

Jahulest (*Tyroglyphus farinae*) on läätsakujulise kehaga. Oma väiksuse tõttu leidub ta ainult täpikesena jahus, ka oa ja hernejahus ja mõnikord ka poolikutes viljaterades. Enamasti leidub teda jahus, missugust hoitakse soojades, niisketes ja umbsetes ruumides. Kuidas nad seal tekivad, pole veel täitsa selge. On tähele pandud, et nad meelsamini elutsevad jahus, mis valmistatud maa-
mm pikaks. Väljakasvanuna ronib ta igale poole ja

1. Viljaputukas nisuteral (tugevasti suurendatud). 2. Õõnestatud nisutera. 3. Terve vilj vajub alla, õõnestatud, kerged terad ujuvad üleval.

areng, kuni viimati täiskasvanud koi välja ronib ja sugutamiseks küps on. Terve protsess munast koini kestab seega umbes 90 päeva. Sel viisil võib 1 aasta jooksul 4 sugupõlve areneda ja võib teoreetiliselt ühel paaril aastas miljoneid järeltulijaid olla.

Jahukoi kasvab umbes 10 mm pikaks ja omab 2 paari tiibu. Tiivad on seatina-hallid ja kaetud mõningate mustade laineliste joontega. Tõuk kasvab 20—25 mm pikaks. Alul on ta lihavärvi, väljakasvanult on ta valkjas tumepruunide täppidega. Pea on tumekollane pruunikate lõugadega. Pehme ihu on kaetud püstiseivate väga peente siidiselt läikivate karvadega. Poolikujuline nukk on umbes 8—10 mm pikk, 2 mm lai, pruunikas-kollast värvi.

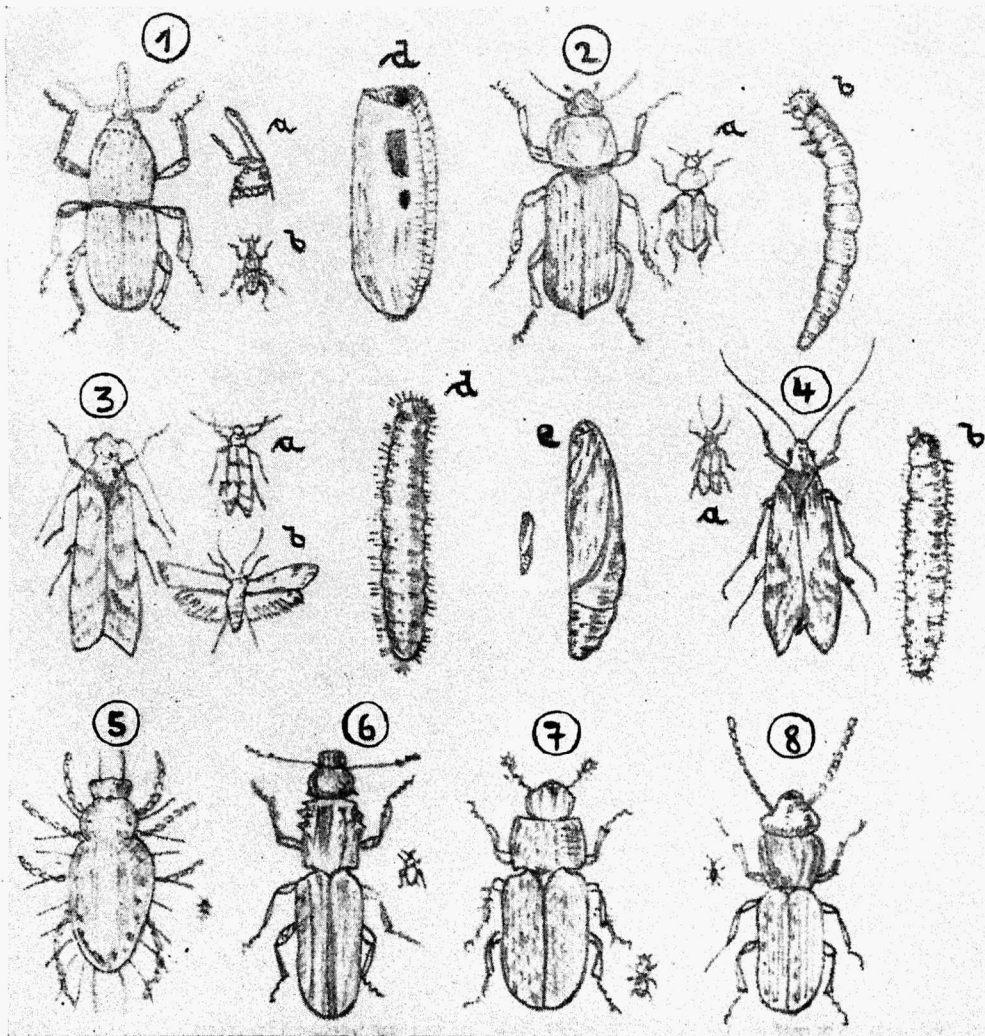
Viljakoi (*Tinea granela*) on kergesti eraldatav jahukoist selle poolest, et ta on hulga väiksem ja teist värvi. Ta kasvab 5—8 mm pikaks ja sarnaneb tuntud riidekoile. Ta ilmub peamiselt soojematel kuudel, nimelt maist — augustini. Emakoi muneb kevadel ja kleebib oma munad terade külge. Munast ilmub tõuk sööb end terra ja elab ta sise-
muses, elatudes tera tuumast. Tõuk kasvab kuni 10
katab terve pinnatihedate võrkudega. Sealjuures

nisust ja peaaesjalikult väiksemates veskites. Neid on raske hävitada, sest nende olemasolu märkab alles siis, kui neid õige palju on. Siis ei jää peagu midagi muud üle, kui lestade poolt vallutatud tagavarad põletada.

Et näha, kas jahus leidub lesti, teeme järgmise katse: võtame jahuproovi ja asetame õhukese klaasruudu ta peale. Kui jahus leidub lesti, siis võib mõne aja pärast näha jahus väikesi uuristatud käike. Nende arvu järele võime otsustada lestade hulka. Kui lesti on palju, omandab jahu halli värvuse ja vastiku, veidi meesarnase lõhna, mida veel küpsetatultki võib tunda. Igatahes on tähele pandud, et lesti leidub ebaotstarbekohaselt alalhoitud jahus ja parimaks kaitsevahendiks nende vastu on piinlik puhtus.

Lestade siginemine toimub mikroskoopiliselt väikeste munade abil, mis ka läbi peenima sõela lähevad. Lesta keha näib rasvane ja opaalitaoliselt läikiv. Ta 4 paari jalgu on punakas-kollased, 2 esimest paari on veidi tumedamad.

Väike viljaputukas (*Silvanus surinamensis*) kasvab 3 mm pikaks ja 1 mm laiaks. Keha on pikaks sirutatud, värvilt pruunikas-kollane, mõ-

Seletuseks piltidele:

1. Viljaputukas (*Calandra granaria*) suurendatult.
  - a) Viljaputuka pea londiga külje pealt vaadatuna.
  - b) Viljaputukas umbes loomulikus suuruses.
  - d) Söödud tera.
2. Jahuputukas (*Tenebrio molitor*) suurendatult.
  - a) Jahuputukas umbes loomulikus suuruses.
  - b) Sama putuka tõuk.
3. Jahukoi (*Ephestia kuehnielle*) suurendatult.
  - a) Jahukoi umbes loomulikus suuruses, istudes.
  - b) Jahukoi umbes loomulikus suuruses, lennates.
  - d) Tõuk suurendatult.
  - e) Nukk (kõrval loomulikus suuruses).
4. Viljakoi (*Tinea graneli*) suurendatult.
  - a) Loomulikus suuruses.
  - b) Tõuk suurendatult.
5. Jahulest (*Tyroglyphus farinae*) tugevasti suurendatult.

Jahulest kõrval loomulikus suuruses.
6. Väike viljaputukas (*Silvanus surinamensis*) suurendatult.

Väike viljaputukas kõrval loomulikus suuruses.
7. Maisiputukas (*Tribolium navale*) suurendatult.

Maisiputukas kõrval loomulikus suuruses.
8. Vilja lameputukas (*Laemophloeus ferrugineus*) suurendatult.

Vilja lameputukas kõrval loomulikus suuruses.

nikord mustjas ja tihedate karvadega. Putukaid ja tõuku leiame nisus, rukkis, otrades, maisis ja riisis, samuti ka kliides. Eriti kahjulikud on siingi jälle tõugud. Teda leidub võrdlemisi harva, samuti ka maisiputukat (*Tribolium navale*) ja vilja lameputukat (*Laemophloeus ferrugineus*) ja

sellepärast meie nende juures siin pikemalt ei peatu.

Mis puutub kahjulikkude putukate vastu võitlemisesse, siis võiks ainult soovitada, nagu iga haiguse puhul, juba aegsasti hoolt kanda selle eest, et neid ei tekiks. Selle läbi hoidutakse suurist mure-

dest, pahandusist ja suurist rahalisist kahjustest. Nende vastu võitlemiseks on juba enam-vähem heade tagajärgedega töötatud, nii et tänapäeval võib öelda, et kahjurite vastu võitlemine moodustab enesest eri ala. Kahjurite elu põhjalik uurimine tagab meile edu nende vastu võitlemisel. Võitlemist võime jaotada 3 liiki: mehaaniliste, bioloogiliste ja keemiliste vahenditega.

Mehaanilised vahendid oleksid: loomade püüdmine, nende väljaheidete ja kehaosade sõela abil eraldamine jne. Kõige pealt on tarvilik tihti tagavarasid ümber liigutada ja tuulutada. Kui aga kahjureid on palju, siis aitavad need vahendid vähe.

Samuti ebatäiuslikud on bioloogilised vastuabinõud, nagu: võitlus teiste putukate ja loomadega ja surmavate bakterite tarvitamine. On korduvalt katseid tehtud bakteritega, mis tõukude seas pidi esile kutsuma unetõbe. Oli aga raskusi nende bakterite küllaldases arvus ja puhtuses arendamisega. Bakterid võivad muuseas aga ka inimesele kahjulikud olla, kuna meie nende levinemist kontrollida ei saa, ja seepärast teatud hädaoht tekib, et nad jahusse võiksid sattuda. Hügieenilisest seisukohastki vaadatuna on see järelekaalumist vajav, kas võib baktereid toiduainele lisamiseks kasvatada. Ka füüsikalised vahendid, milleks on soojus ja külm, on raskesti läbiviidavad.

Lõpuks vaatleme keemilisi vahendeid. Nende seas leidub hulk mürke, mida tarvitame kahjurite vastu võitlemiseks. Paljude loomade vastu kasuta-

takse mürgitatud toitu. Kuna esijoones on need arseen ja räniflornatrium, siis on äärmine ettevaatus vajalik. Aniliinõli soovitatakse tarvitada viljaputuka vastu. Seguks võetakse 1 l aniliinõli ja 10 l vett ja sellega värvitakse aidaseinu, või harjatakse neid aniliinõli sisaldava lubjaga (1 l õli ja 1 ämber tarvitamiskõlvulist lupja). Enne aida kasutamist peavad ta seinad täiesti kuivad olema. Kuna segu väga mürgine on, ei tohi vili märgade seintega kokku puutuda.

Putukate ja koide vastu võitlemiseks soovitatakse veel tarvitada: tetrakloorsüsinikku, väävelsüsinikku, väävlishapet või vääveldioksiidi ja palju teisi patenditud vahendeid juurdekuuluvate aparatuuridega. Kuna siin pole koht vahendite reklaamimiseks, ei taha ma üksikute patentide juures lähemalt peatuda. Nende mõju pole kestav, sest nad hävitavad ainult putukaid, mitte nende mune. Teatud ajavahemikkude järel peab puhastust kordama, et püsivaid tagajärgi saavutada.

Põhjalikum ja kestvaim abinõu on sinihappega vastavate ruumide gaasitamine. Ta mõjub kahtlemata, s. t. surmab viljakahjurid igas arenguastmes, sealjuures elutute asjade peale kahjulikult mõjumat. Käsitlemine on väga lihtne. Gaas toimetatatakse kohale plekknõudes ja viiakse puhastust vajavasse ruumidesse. Kui aknad ja ukсед on kinni kleebitud, võib gaasitamine alata. Seda tööd võivad teha ainult õppinud eriteadlased tervishoiuvälitsuse esindaja järelevalve all, sest gaas on äärmiselt mürgine.

Pelshenke nisu hindamise viisist

M. PILL.

Jõgeva Sordikasvanduse Juhataja.

Viljal pole üksinda tähtis alatine suur saak, vaid alatine suur ja väärtuselt hea saak. Nii on see näiteks nisul, rukkil, õlleodral jne. Tähtsamaks vilja hindamise riistaks on praegu mahukaal, s. o. liitri-, hektoliitri- või hollandikaal. Mahukaal ütleb enamikus küll, kui suur on umbkaudne jahuväljaand, aga missuguse väärtusega see jahu saab, seda mahukaal ei ütle.

Leivaviljal on parimaks väärtuselt hindamise viisiks prooviküpsetus. See viis on aga aeganõudev, küllalt kulukas ja palju teri vajav. Tarvis on niisugust hindamise viisi, mis oleks kiiresti läbiviidav, odav ja vähe teri nõudev. Niisugust hindamise viisi vajavad vilja kokkuostjad, veskipidajad, sordiaretajad ja teised.

Üks seesugustest lihtsatest nisu väärtuse poolest hindamise viisidest on Pelshenke viis. Pelshenke viisi abil hinnatakse nisu väärtust küll ühekülgsest, ainult teraliimi väärtuselt. Tegelikult põhjeneb aga nisu küpsetusvõime kahest tähtsamast tegurist. Esiteks teraliimi väärtusest ja hulgast, teiseks võimest pärmi käärimisel tekitada küllaldane hulk süsihappugaasi taigna kergitamiseks. Et viimast võib mõjutada kunstlikkude abinõudega, siis Pelshenke jäi peatama ainult teraliimi väärtusele. Teraliimi väärtus avaldub tema sitkuses, — palju ta suudab taigna kerkimise ajal vastu panna pärmi käärimisel tekkinud gaasi survele. Pelshenke ei ühtunud teraliimi ja-

hust välja, vaid hindas seda jahust tehtud taigna sees.

On iseenesest mõistetav, ütleb P. Pelshenke, et tema hindamise juures tarvitatakse enam-vähem ühtlast jahu, mis saadakse hariliku kergesti puhastatava laboratooriumi veski abil. Jahvatamiseks määratud terad sõelutagu enne jahvatamist puhtaks. Hädaküpsed ja haiged terad kõrvaldatagu. Jahu ei tohi „surnuks“ jahvatada.

Taigna tegemiseks võetakse 5 g jahu, 0,25 g pärm ja 2,5—3,0 sm³ vett, mis kõik nõu sees segatakse keskmise kõvadusega taignaks.

sid taignakuulikesega sooja kappi, mille uks peaks olema klaasist, et taignakuulikesi võimalik oleks jälgida.

Käärimisel tekkinud gaaside mõjul paisub taignakuulike, kerkib veepinnale ja lõhkeb, kui gaaside surve ületab teraliimi venivuse piiri. Kellaaeg, kunas taignakuulike lastakse vette märgitakse ja aega minutites vette laskmisest kuni kuulikesse lõhkemiseni nimetatakse testarvuk s. Halva, rabeda teraliimiga taignakuulike lõhkeb rutem, tema testarv on väiksem kui hea, sitke teraliimiga taignakuulikesel, mis kauem paneb vastu gaa-

MÖLDRITE KUTSEHARIDUSLIK KURSUS

Tartus, 26. VI — 22. VII 39

I rida alt, vasakult: K. Jöger, J. Ottson, E. Lukk, A. Köster, V. Kokka, J. Nukka, B. Jögiver, R. Eelmäe, K. Andresson, L. Lehtmet s. II rida: O. Tali, A. Kesa, stenografist P. Anso, lektor H. Peips, lekt. J. Jaanisto, lekt. M. Vellema, kursuse juhataja V. Tammann, lekt. A. Käärik, ü. V. Ühingu abiesimees J. Oldt, lekt. V. Põhjane, lekt. H. Tults, asjaajaja H. Rink. III rida: V. Kont, R. Tamm, F. Haiba, V. Liiv, J. Mets, kants. abijõud H. Ode, A. Sommer, A. Värk, J. Laas, F. Jaanusson, R. Hernits, E. Eik, K. Lillepalu, A. Müllerson, E. Soobik. IV rida: E. Seil, E. Pajusalu, J. Kurvits, J. Ojamets, A. Must, I. Kaabel, J. Plado, T. Puhk, E. Liivet, H. Poolakse, J. Reinik, A. Russmann, E. Talv, H. Tiisman. V rida: N. Pull, J. Vakerman, E. Tammark, J. Sootla, O. Kasv, O. Ilm, K. Abras, J. Jõesaar, A. Maripuu, A. Kullak, A. Eomois, F. Lelgus, L. Rannakivi, H. Vilistus, H. Riistan.

Võrreldavate andmete saamiseks on tarvilik, et taigna tegemiseks võetud jahu ja vee kuika ruumi temperatuur oleks ühesugune. Tainast segatakse nõu sees senikaua, kui ta segamise pulgaga ühes nõust kergesti välja tuleb. Klaasitüki peal segatakse taigna tükki veel käega ja tehakse temast siis taignakuulike.

See taignast kuulike pannakse siis klaasnõusse, mis umbes 75 sm³ 31—32° C sooja veega täidetud. Et vesi seisaks nimetatud temperatuuri kõrguses, selleks pannakse klaa-

side survele. Mida suurem testarv ühelnisuproovil, seda parem tema teraliim, seda paremad on tal küpsetusomadused, peamiselt mis olenevad teraliimist. Testarvu suurus mõjutab mitte üksinda teraliimi headus, vaid ka teraliimi rohkus. Võrdse väärtusega teraliimiga nisuproovidest on suurem testarv sellel, millel seda teraliimi rohkem on.

Kuulikesel lõhkemise ajaks loetakse seda silmapilku, mil lõhkemisel tekkinud esimesed suure-

mad taignatükikesed põhja vajudes klaasi põhja puudutavad.

Õige nõrga teraliimiga nisu juures juhtub, et taignakuulike veepinnale üldse ei kerki, vaid juba klaasi põhjas lõhkeb. Mõnel juhul vajub kuulike kokku, ilma lõhkemata.

Nõrga ja keskmise headusega teraliimil on taigna kuulikese lõhkemine kergesti märgatav. Õige hea teraliimiga nisul ei jää vee peale kerkinud taigna kuulike mitte kuulikujuuliseks, vaid vajub kokku ja täidab kogu veepinna. Seesugune tainas ei lagune sagedasti üldse mitte, vaid teraliimi ülevenivuse tagajärjel laseb see gaasi läbi ja langeb siis põhja. Sel korral märgitakse ära aeg, kunas taignatükk klaasi põhjale langeb.

On selgunud, et Pelshenke nisu hindamise meetodi tarvitades kasulikud on püüda saada võimalikult madalaid testarve. Seeläbi hoitakse kokku aega ja vähendatakse vigade esinemist. Sel põhjusel tarvitatakse mitte väga peent jahu ja suurem portsjon pärmi taigna tegemisel.

Pelshenke viisi järele nisu hindamise läbiviimisel võib ka palju vigu teha. Näiteks proovi võtmisel. Raske on suurest kogust väikest keskmist proovi võtta. Ka pärmi mitmesugune koosseis võib andmeid tublisti mõjutada. Pärmi mitmekesisus selgub, kui igal tööpäeval tarvitame pärmi koosseisu selgitamiseks üht ja sama nisu proovi. Et hindamine iga päev ühte moodi ja ühesugustes tingimustes toimub, siis on selle ühise nisu proovi hindamise andmete erinevuste najal võimalik pärmi põhjustatud vigu leida ja selle järele hindamisel olevate teiste nisu proovide andmeid parandada, teistel päevadel saadud andmetega võrreldavateks teha.

Katsed on näidanud, et testarvu mõjutab ka nisu kesta rohkus ja nimelt sedasi, et keskarikkamal nisul testarv on väiksem kui kesktavaesemal.

Nagu näeme, olenevad Pelshenke viisi järele nisu hindamisel testarvud väga paljudest teguritest. Kui aga hindamine läbi viia ühtlaselt ühesugustes tingimustes, siis võimaldab ta küll proovide hulgast välja valida paremaid, paremaid teraliimi väärtuselt.

Kui kõrvuti seada nisu proovide hindamise andmed, mis saadud prooviküpsetuse

teel ja Pelshenke viisil hinnates, siis suurel hulgal proovidel ühtub headuse järjekord, paljudel tuleb aga ka ette lahkuminekuid, mis olenevad kas hindamisel tehtud vigadest või suuremal määral küpsetuse juures tähtsast teisest nisu omadusest, nimelt jahu võimest sünnitada käärimisel söehapugaasi, mis taigna teeb kobedaks, kergitab teda.

Ka Jõgeva Sordikasvanduses on nisu-proove hinnatud prooviküpsetuse ja keemik A. Walsi poolt Pelshenke viisil. Hindamisel saadud proovide järjekord ei ühtunud täielikult. Ainult 40% proovidest ühtusid järjekorra numbrid enam-vähem. Ka mujal korraldatud võrdluses on leitud, et andmed täpselt ei ühtu. See on ka päris õige, sest Pelshenke hindab ainult üht küpsetusvõime tegurit — teraliimi, prooviküpsetus aga kaht — teraliimi ja gaasisünnitamise võimet. Ei või lootagi, et kõigil proovidel need mõlemad tegurid üheväärselt esineksid.

Pelshenke nisuhindamise viis leiab praegu mitmel maal rohkesti tarvitamist. Tema abil suudab üks inimene päeva jooksul üle 100 nisuproovi hinnata, hinnates seejuures igat proovi kaks korda.

Saksas on nisu väärtuse poolest jagatud kolme headuse astmesse: A, B ja C nisu. A on väärtuselt kõige parem nisu, teda võib kasutada halvema nisu parandamiseks, segades sellega. B on keskmise väärtusega nisu, C aga on halva väärtusega, teda saab tarvitada ainult segatult parema (A ja B) nisuga.

Saksa andmeil on

testarvud:

A nisul üle 50

B nisul 25—50

C nisul alla 25

A nisule vastavad kuivadest maadest sisseveetud kõrgeväärtusega nisud — Manitoba ja teised. Meil ja teistes põhjamaades kasvatud suviniisu vastab enamikus B nisule, talinisu aga C nisule, peale Eesti, kus kasvatakse enamikus õige kõrgeväärtusega talinisu sorte — Luunjat ja Kuusikut, mis kuuluvad B rühma, nagu seda väidab dr. Wilho A. Pesola, Jokioineni Sordiaretuse juhataja Soomes.

Kutseoskus villaveskite töö alal

Kutseoskuse tunnistustest.

Teatavasti ilmus Riigi Teatajas nr. 32, 14. aprillil 1939. a. uus Tööstusliku kutseoskuse seadus, mis maksma hakkas 14. juulist 1939. a.

Kuna mehaaniline lihtlõnga ketruse (villaveskite) tööala on juba 1938. aastast arvatud kutseoskuse seaduse alla, siis nüüdsest peale sellel tööalal meistrite, oskustöölise ja tööstusõpilaste kutseline ettevalmistamine, eksamineerimine ja kutsetunnistuste andmine toimub selle uue Tööstusliku kutseoskuse seaduse alusel.

Peame tähendama, et villaveskite tööalal küll veel villaveskite pidajatelt, käitise tegelikelt juhatajatelt, ei nõuta sunduslikult, et nendel omal alal kutse peaks olema. Kuid on ette näha, et mõne aja möödudes võib Kutseoskuse Nõukogu otsustada, et ka villaveskite juhatajatel peab kutse olema ja määrab selle omandamiseks tähtaja, nii nagu seda juba väga mitmel alal nõutakse.

Kuigi praegu kutsetunnistuste omandamine ei ole veel sunduslik, ja meie ei tea, millal kutset nõudma hakatakse, siiski soovime kõigil villaveskite pidajatel, tegelikkudel juhatajatel, ja sel alal töötajatel, astuda sammusid kutsetunnistuste saamiseks. Seda eeskätt neil isikutel, kes vastavad teatud tingimustele, mis võimaldavad neil lihtsustatud korras, ilma eksamita, ennast registreerida kas meistriks või oskustööliseks. Tuleb silmas pida, et lihtsustatud korras kutsetunnistuste väljaandmine toimub ainult kuni 14. juulini 1940. a.

Seaduse § 17 alusel võidakse meistriks ilma eksamita registreerida isik, kes omandanud meistri kutse Vene riigis enne 15. nov. 1917. a., kes omandanud Vene riigis selli kutse ja töötanud omal alal vähemalt viis aastat juhtiva või iseisvalt tegutseva meistrina, kes omandanud meistritunnistuse mõne organisatsiooni poolt või tööstuse omaniku poolt enne 1. juulit 1931. a., või omandanud meistri tunnistuse mõnes välisriigis. Lõpuks — ja see on villaveskite pidajatele ja sel alal töötajatele kõige olulisem, sest eelnimetatud tunnistusi vaevalt paljud nende seas omavad — võidakse meistriks registreerida isik, kes sel tööalal on tegutsenud vähemalt

kümme aastat ja omab tööstusliku kutseoskuse ameti arvates meistrikutsele vastavaid oskusi ja võimeid.

Sama seaduse § 23 alusel võidakse oskustööliseks (selliks ehk poolmeistriks) ilma eksamita registreerida isik, kes sel tööalal on tegutsenud vähemalt kahekordse õppimiseks ettenähtud aja, see on 3 a. $\times$ 2, 6 aastat.

Kutsetunnistuste saamiseks tuleb kõigil asjahuvilistel pöörduda kohalikkude Tööstusliku kutseoskuse ametite poole, mis asuvad maakonnalinna- des, vastava palvega.

Kutseeksami kavad.

Ühes meh. lihtlõnga ketruse (villaveskite) tööala arvamisega kutseoskuse alla on Haridusministri poolt kinnitatud ja maksma pandud ka selle tööala oskustöölise ja meistri kutseeksami kavad. Avaldame allpool need kavad ametlikus kujus, sest arvatavasti leidub villaveskite pidajate seas isikuid, kes nendest on huvitatud ja soovivad nendega tutvuneda.

Nimelt võib leiduda käitiste omanikke ja käitistes töötajaid, kes endale ilma eksamita, lihtsustatud korras (nagu teisel selgitatud) kutsetunnistusi muretseda ei saa, vaid peavad õiendama selleks eksami. Olgu tähendatud, et oskustöölise eksamit võib õiendada pärast õppeaja möödumist tööstusõpilane, kes nüüd algab ameti õppimist uue seaduse järgi ja teiseks, mis sel alal töötanud või õppinud tööd vähemalt 6 aastat ja on saanud 25 aastaseks enne 1. jaanuari 1939, kellel sel korral ei nõuta tööstusõpilaste kooli või vastava kursuse lõpetamist. Meistrieksamit võib õiendada isik, kes on töötanud oskustöölisena 3—5 aastat. Keskkooli, gümnaasiumi või kutsekooli õiendamisega isikuile võidakse anda meistrieksami õiendamiseks soodustusi.

Teiseks, võibolla leidub villaveskite pidajate seas isikuid, kes soovivad võtta käitisesse edaspidi endale tööstusõpilasi, — ka neil on tarvis teadlik olla kutseeksamite kavadest ja nõutavate ainete, oskuste ja teadmiste ulatusest, et teostada edukalt õpilaste õpetust kutse alal.

A. Oskustöölise (poolmeistri) eksamikava.

I. Pikemaajalised katsetööd.

1. Kaltsude sorteerimine, puhastamine ja lahutamine hundis.
2. Villa segamine ja õlitamine.
3. Villa kraasimine ja heide valmistamine. Katkenud heide eeskujulik parandamine.
4. Lõnga ketramine selfaktoril või rõngasketrumasinal. Katkenud lõnga eeskujulik parandamine.
5. Lõnga korrutamine. Katkenud lõnga eeskujulik parandamine.
6. Kraasi valtside puhastamine ja teritamine.

Mõldrite kursus ringsõidul, Lelles, V. Virkuse veski juures

Kõikide nimetatud tööde juures tuleb eriti silmas pidada masinate õiget käivitamist, seismajätmist, materjali vahetamist, hammasrataste õiget ja ots-tarbekohast vahetamist, reguleeritavate üksikosade õiget reguleerimist, tööprotsessi jälgimist, masinate puhastamist ning praktilisel teel omandatud töö-võtete tundmist.

II. Lühemaajalised katsetööd.

Üksikud tööd või nende osad pikemaajaliste katsetööde loetelust tööoskusameti määramisel.

III. Töövõtted.

Tööoskusameti määramisel tuleb kutsetaotlejal näidata mitmesuguseid töövõtteid.

IV. Seletused katsetööde kohta.

Katsetööde arutamine materjali ja selle valiku, töökäigu ning tööaja suhtes.

V. Teoreetilised teadmised.

a) Kutsetaotlejale, kes on lõpetanud töös-tusõpilastekooli Haridusministeeriumi poolt vastavaks tunnustatud rühma:

1. Järgmiste masinate otstarbe, ehituse ja tööta-mispõhimõtete tundmine: mitmesugused hundid, kraasid, koostöötavate kraaside komplektid, nende omavaheline ühendamine ning materjali edasiandmine (söötmine), heidemasinad ja nende ühendamine kraasidega, selfaktor, rõngasketraja, korrusmasinad.
2. Materjalide tehnoloogia.
Üldised teadmised taimeriigi, loomariigi ning kunstlikkudest kiudainetest. Üksikasjalised tead-mised villast ja selle erisortidest. Kaltsuvill, selle segamine ja õlitamine. Lõngade numerat-sioonid.
3. Tööriistad ja tööabinõud.
Vesilood ja nõõrlood, meetermõõt, inglismõõt, luubid, lõngade numeratsiooni kaalud, lõngade kontroll-aparaadid, kraaside lihvimise abinõud, kaliiberplekid.

b) Kutsetaotlejale, kes ei ole lõpetanud tööstusõpilastekooli Haridusministeeri-umi poolt vastavaks tunnustatud rühma:

1. . . . .
  2. . . . .
  3. . . . .
- } Vaata eelmine punkt V-a.
4. Eesti keel ja äriiline kirjavahetus.
  5. Joonistamine ja joonestamine.
  6. Arvepidamine ja kalkulatsioon.
  7. Tehniline füüsika ja keemia.
  8. Kodaniku- ja käitisõpetus.

B. Meistri eksamikava

I. Pikemaajalised katsetööd.

1. Kaltsude sorteerimine, puhastamine ja lahuta-mine hundis.

III Ü. Veskipidajate Päevale Tartust sõitnud osa-võtjad teel

2. Antud lõnga järgi määrata selle number ning füüsilised omadused vastavate lõngakontroll-aparaatide abil. Seletada lõngas ettetulevad vead ning nende tekkimise põhjused.
3. Kraasilindi (Beschlag) täpne lõikamine ja kraa-sidele peale asetamine.
4. Masinate täpne reguleerimine.
5. Antud näpunäidete järgi valmistada vastav lõng.

II. Lühemaajalised katsetööd.

Üksikud tööd või nende osad pikemaajaliste katsetööde loetelust tööoskusameti määramisel.

III. Töövõtted.

Tööoskusameti määramisel tuleb kutsetaotlejal näidata mitmesuguseid töövõtteid.

IV. Seletused katsetööde kohta.

Katsetööde arutamine materjali ja selle valiku, töökäigu ning tööaja suhtes.

V. Erialalised teoreetilised teadmised.

1. Vaata AV 1.
2. AV 1. all loeteldud masinate mitmesuguste erifirmade poolt valmistatud eritüüpide tundmine. Kõikide masinate väljaarvestamine.

3. Ketrusplaan (Spinnplan).

Välja arvestada antud lõngade numbrite, sortide ja produktsioonide järgi ketrusplaan; ära tähendada selleks vastavate masinate arv ühes värtnate ar-vuga, üksikute masinate praagi hulk ning praktiline toormaterjali hulk.

4. Materjalide tehnoloogia.

Üldised teadmised kõigist tekstiilkiudainetest, nende kindlaksmääramine mikroskoobilisel ja kee-milisel teel ning põletamisproovi järgi; nende eri-omadused lõngana ning koes. Üksikasjalised tead-mised villast: tootjad maad, lammaste liigid, villa sorteerimine lamba eri kehaosade järgi, erisordid, klassifikatsioonid, keemilised mõjud villale, villa pesemine, füüsilised omadused kiuna, lõngana ning koes, niiskuse mõju, kiu struktuur. Kaltsuvill, selle eriliigiid ning segamine. Lõngade numeratsioonid.

5. Tööriistad ja tööabinõud.

Vesilood ja nõorlood, meetermõõt, inglismõõt, luubid, lõngade numeratsiooni kaalud, lõnga kontrollaparaadid, täpsuskaalud, mikroskoobid, kraaside lihvimise abinõud, kaliiberplekid.

VI. Üldhariduslikud teoreetilised teadmised.

1. Joonistamine ja joonestamine
2. Kalkulatsioon
3. Käitisõpetus
4. Arve- ja raamatupidamine.

Vastavalt
tööstuskoolide
õppekavadele,
viimaste üldises
ulatuses.

Seletuskiri eksamikavadele.

1. Tööoskusamet määrab kutsetaotlejaile eksamikavas ettenähtud pikema- või lühemaajaliseks katsetööks ühe või rohkem arvu töid (A p. I ja II või B p. I ja II).

Meistrikutse taotlejailt nõutakse põhjalikumaid teadmisi kui õppinud töoliselt vastavalt tema kutsele ja ülesandele. Peale muu peab meistrieksami õiendaja avaldama meistriks vajalikke juhtimiskust ja võimeid.

2. Tööde hindamisel võetakse arvesse töö valmistamiseks kulutatud aega, õigeid ja otstarbekohaseid töövõtteid, tööpuhtust, korralikkust ja täpsust. Praktiliste teadmiste kontrollimisel tuleb kutsetaotlejailt kõige enam nõuda neid praktilisi teadmisi, mis moodustavad tähtsama ja peosa tema tööst, ja siis alles vähema tähtsusega teadmisi hinnata.

3. Erialiste teoreetiliste teadmiste kontrollimisel nõutakse neilt õppinud töölise kutse taotlejailt, kes on lõpetanud tööstusõpilastekooli Haridusministeeriumi poolt vastavaks tunnustatud rühma või sellele vastavad kursused, üldises ulatuses eriti kutsealasse puutuvaid teadmisi, sealjuures piirdues üksikute küsimuste esitamisega, kuna see ala on koolis juba hinnatud (AV — 1, 2, 3).

4. Kodaniku- ja käitisõpetust, samuti ka erialalisi teoreetilisi teadmisi hinnatakse suuliste vastuste kaudu.

Teiste teoreetiliste ainete üle, kuivõrd neid tuleb hinnata suuliselt või kirjalikult, otsustab tööoskusamet.

Veskiomanikud forelle kasvatama

K. RANDMA.

Vesiveskite pidajad, kellede ettevõtted asuvad külma ja selge veega allikarikastel jõgedel, võiks väga tõhusalt kaasa aidata ühe meie väärtuslikuma sisevete kalaliigi — forelli kasvatamise edendamisel ja meie veekogude rikastamisel selle kalaliigiga.

Forell on meie iseseisvuse-aastatel muutumas järjekindlalt haruldasemaks kalaliigiks meie veekogudes. Juba maailmasõja aastail laostusid forellikasvandused meie mõisade tiikides, mis olid aluspõhjaks forellide rohkusele meie veekogudes. Maa-reformi teostamisel sattusid forellitiigid uute omanike kätte, kelledel puudus sagedasti oskus kui ka huvi kalakasvatuse vastu. Tänapäevani on jäänud forellitiigid püsima vaid mõnes üksikus majapidamises.

Koos tiigipidamise vähenemisega võib tähele panna ka forellide kahanemist meie sisevetes. Põhjused on siin iseenesest selged. Forell on looduslikes tingimistes väikese paljunemisvõimega kala oma väikese marjatoodangu ja marja kestva haudumisaaja tõttu. Ühes forellitiikide hävimisega katkes alaline maimude juurdevool tiikidest lahtistesse veekogudesse. Väga tunduvalt mõjus forellide kahanemisele ka nende intensiivne püük eriti forellide loomulikes kudemiskohtades.

Kokkuvõttes võime konstateerida, et meie siseveed on muutumas järjest vaesemaks ühest väärtuslikumast kalaliigist.

Kuidas võiks veskipidajad kaasa aidata meie veekogude rikastamisele forellidega?

Forelli kasvatamise edendamiseks on tarvis koguda kudemise ajal kalamarja, mida oleks võimalik haudumismajades välja hautada. Enne tegid seda tiigipidajad. Nüüd võiks selle ülesande enda peale võtta need veskiomanikud, kellede veekogud on forellide kasvutingimistele vastavad. Nagu teada, tulevad forellid sügisel kudema veskialustesse kärestikkudesse. Siin oleks võimalik forelle vastavate tõkete abil kinni püüda. Kinnipüütud elusforellid tulevad paigutada sumpadesse, kus nad seisavad kuni marja täieliku valmimiseni. Forellide marjavõtmine ei ole keerukas toiming ja on kergesti kättespitav. Sel teel võetud forellimari tuleks saata lähemasse kalahaudumismajja väljahautamiseks. Marja väljahautamine sünnib riiklikes kalahaudumismajades tasuta. Väljahautatud maime tuleks lasta veekogudesse tagasi.

Tõketes püütud emakaladest tuleks vähemad lasta tagasi veekogudesse, kuna suuremad, mis on juba röövkalad, võiks ära tarvitada.

Kas veskipidajail on õigus jõgedele ehitada tõk-keid?

Tõkkeid ehitada jõgedele võib ainult vastaval Põllutöoministeeriumi erilool kalakasvatamise ots- tarbeks.

Põllutöoministeerium annab tökete ehitamise lubasid ainult siis, kui on olemas kindlustusi, et tök-keid ei kasuata kalade hävitamiseks, vaid kalakasvatamise edendamiseks.

Kuna tökete ehitamisega, marjavõtmisega, hautamisega ja maimude vette laskmisega on ühenduses mitmed juriidilist ja tehnilist laadi küsimused, siis oleks soovitatav, kui asjast huvitatud isikud pöörduks üleskerkivate küsimuste lahendamiseks Eesti Forellikasvatamise Edendamise Ühingu poole. Ühingu aadress on: Tallinn, Põllutöoministeerium, Lai tn. nr. 39/41, tuba nr. 50.

Käesolevate ridadega olen tahtnud juhtida veskiomanike tähelepanu küsimusele, mis on huvitav kui ka kasulik. Kui mõni veskipidajast peaks soovima astuda forellide-kasvatamise alal mõningaid samme, siis on ühingu meeleldi nõus andma kasulikke näpunäiteid.

Kaasaaitamine forellide kasvatamise edendamisele ei sünnita veskiomanikele nimetamisväärt kulu. Peaasi on huvi asja vastu. Kui mõnedel veskipida-

III Ü. Veskipidajate Päevast osavõtjad Rakvere Rahvamajas

jaist peaks huvi selle ala vastu olema, siis on võimalik mõne aasta kestel rikastada veski ümbruskonna veekogu forellidega seevõrd, et kalamajandusel veski veekogudes oleks majanduslikku tähtsust. Kasu sellest saavad eestkätt veskipidajad ise, kuid ka jõeäärsed põllumehed.

Lambakasvatuse seisukord Eestis

Käesoleval aastal teostati Eestis üldine põllumajandusloendus. Selle loenduse alusel on koostatud muu seas ülevaade ka meie lambakasvatuse seisukorra kohta. Et seda kättesaadavaks teha meie villaveskite pidajatele, kes lambakasvatuse seisukorrast huvitatud on, siis toome alljärgnevalt väljavõtteid loenduse andmetest ajakirja „Konjunktuur“ nr. 8/9, 1939. a. järele. Teiseks lisame juurde väljavõtteid agr. N. Viilupi eri uurimusest meie lambavilla tarvituse, villamihuse jne. kohta, mis avaldatud ajakirjas „Majandusteated“ nr. 41, 1939. a., kirjutuses „Lambakasvatuse tähtsus ja kulud“.

1. Lammaste üldarv.

Enne maailmasõda oli meie lambakasvatuse võrdlemise kõrgel tasemel. 1916. a. loenduse andmeil esineb meil 620 tuh. lammast. Sõjaajal toimub kiire langus, nagu teistegi loomaliikide juures, ja 1919. a. oli lammaste arv madalseisus. Iseseisvuse esimesil aastail oli äärmiselt kiire tõus, kiirem kui ühegi teise loomaliigi juures. 1922. a. andmel oli meil ligi 745 tuh. lammast, mis on ühtlasi suurimaks arvuks Eestis. See kõrgseis püsib kuni 1925. a., mil loenduse andmeil registreeritakse 720 tuh. lammast. 1925. a. alates esines lammaste arvus langus, mida põhjustasid mitmesugused tegurid. Välismaise villa sissevedu suurenes, kodumaist villa ei kasustanud meie tekstiilkäitised, kuna kodumaise villa mihus ja müügi korraldused olid puudulikud. Ühtlasi seltsis majanduslik tõusuaeg, mil kasustati suurel määral villaseid vabrikutooteid, ning koduvillase riide valmistamises esines tagasimine. Soodsate piimahindade mõjul suurendati veiste arvu lammaste arvel, kuna lambad ei andnud otsest rahalist sissetulekut. Kõigi nende tegu-

rite surve lammaste arv vähenes kuni 1930. a. 1929. a. loenduse andmeil oli lammaste arv 476 tuh., seega oli vähenemine 4 a. jooksul 34%.

Majandussurutisega algas meil uus arengujärk lambapidamises. Rahaliste sissetulekute vähenemisega muutus vabrikuis valmistatud tekstiiltoodete ostmine tagasihoidlikuks. Koduriide valmistamiseks oli vajalik lammaste arvu suurendamine, et saada vajalikku villa. Ühtlasi algas ka intensiivne kõigi tootmisalade kasustamine rahaliste sissetulekute saamiseks. Kodumaise lambavilla kasustamine imporditava välisvilla asemel annab võimalust talundi rahaliste sissetulekute suurendamiseks. Loodi vastav organisatsioon lambakasvatuse edendamiseks, viidi läbi kodumaise villa standardimine, saavutati suuremate tekstiilvabrikutega kokkulepe kodumaise villa kasutamiseks riidevalmistamisel. Mainitud korraldusil olid võrdlemise hääd tagajärjed. Lammaste arv suurenes pidevalt iga aastaga, nii et k. a. loenduse andmeil on lammaste arv saavutatud 1925. a. tase — ligi 700 tuh. lammast. Võrreldes 1929. a. loenduse andmetega on juurdekasv 10 a. jooksul ligi 219 tuh. lammast ehk 46%. Kuna meie lambapidamise eesmärgiks on lambakasvatuse edendamine niivõrd, et kodumaisi tekstiiltööstusi varustada villaga vähemalt suuremas osas, on selleks vajalikud eeldused praeguse arengusuuna juures olemas.

2. Lammaste arv talundeis ja väljaspool talundeid.

Väikemaapidamises oli 1925. a. loenduse andmeil ligi 39 tuh. lammast ehk 5,4% üldarvust. K. a. loenduse andmeil on nende arv langenud 15 tuh-le, seega üle 2-kordne langus. K. a. moodusta-

vad väljaspool talundeid asuvad lambad 2,1% üldarvust. Lammaste arv talundeis näitab suhteliselt tõusu, 1925. a. on talundi lammaste osatähtsus 94%, k. a. vastav arv 97,9%. Talundite lammaste absoluutne arv on 1925. a. ja k. a. ühesuurune, seega kõrgtasemel. 1929. a. oli lammaste arv eelmainitud arvust 48,2% madalam. Lammaste arvu juurdekasv ei ole ühtlane üleriiklikus ulatuses. Suurimat juurdekasvu näitab Pärnumaa — 104,5%,

Lammaste üldarv loenduste andmeil.

Loendus- aastad	Üldarv		Väljaspool talundeid		Talundeis	
	Arv	%	Arv	%	Arv	%
1939	694 673	96,5	14 893	38,5	679 780	99,8
1929	475 935	66,1	17 171	44,3	458 764	67,4
1925	719 785	100	38 723	100	681 062	100
1920	551 536	76,6	—	—	—	—
1916	622 227	86,4	—	—	—	—

järgnevad Viljandimaa, 93,6% ja Saaremaa — 91,1%. Seega näib lammaste intensiivsem juurdekasv toimuvat Edela-Eestis. Põhimaal on suurenenine 82,1%, Valgamaal — 65,7%, Tartumaal ja Võrumaal — 30—40%. Teissugust pilti näitavad P.-Eesti maakonnad, kus suurenenine enamuses maakonnis on alla 50%. Järva- ja Harjumaal on juurdekasv 25—26% ja tagasihoidlikem Virumaal — 10%.

Absoluutne lammaste arv k. a. on suurim Tartumaal — üle 100 tuh. lamba, järgnevad Võru — 85 tuh., Lääne- — 72 tuh. ja Virumaa — ligi 68 tuh. lammast. Vähem lambaid on Valgamaal — 31,5 tuh. ja Järvamaal — 33 tuh. Lammaste arv P.-Eestis on k. a. andmeil ligi 294 tuh. L.-Eestis 386 tuh. vastu. Lammaste arvu juurdekasv on P.-Eestis viimase 10 a. jooksul 77 tuh. pead ehk 35,2%, L.-Eestis sama aja jooksul ligi 144 tuh. pead ehk 59,3%. Seega on L.-Eestis lammaste juurdekasvu kiirus üle 1,5-kordne võrreldes P.-Eestiga.

3. Lammaste vanuslik rühmitus.

K. a. loenduse andmeil eraldati lambad rühmadeks: 1) talled alla kuue kuu ja 2) uted ning oinad (ka jäärad) 6 kuud ja vanemad. Tallede arv oli 342.608, milline arv moodustas üldarvust 50,8%. Võrreldes eelmiste loenduste arvudega näeme, et 1929. a. on tallede osatähtsus (siinjuures tallede vanusega kuni 1 aastani) väiksem — 45,6%. K. a. on tallede osatähtsus tunduvalt suurenenud, kuna peale suhtarvude vahe on k. a. tallede iga piiratum poole aasta võrra. Tallede suhteliselt kõrge arv on hea nähtus, mis kindlustab edaspidi normaalset järelkasvu. Üle kuue kuu vanuste lammaste üldarv on k. a. 337.172, millises arvas uted on suures ülekaalus 317.061-ga, kuna oinaste ja jäärade arv ulatub ainult 20.111-le. Suhtarvuliselt on oinad ja jäärad 6 kuud ja vanemate lammaste arvust 6,3%. Vastavad arvud eelmiste loendusandmetega ei ole võrreldavad, kuna rühmade vanused erinevad.

4. Lammaste keskmine arv talundeis.

K. a. loenduse andmeil on keskmiselt talundi lambakarja suurus 4,9 lammast. 1929. a. oli vastav arv tunduvalt väiksem — 3,4 lammast talundi kohta. 1925. a., mil talundite arv oli väiksem ja lambaid veidi rohkem kui k. a., arvestati keskmiselt

talundi lambakarja suuruseks 5,4 lammast. 1925.—29. a. langes keskmine karjasuurus 2 lamba võrra. Viimase 10 aasta jooksul on juurdekasv aeglasem, kuna ka talundite arv on näidanud tõusu.

Lambakasvatuse arengus iseseisvuse jooksul on kolm ajajärku, millised erinevad olulisel määral. Esimene neist iseseisvuse algaastail on kiire tõusu-ajajärk kuni 1925. a. Järgneb langusperiood, mil huvi lambakasvatuse vastu vaibub. Koos majandus-surutisega omistatakse lambakasvatusele uuesti tähelepanu ja laialdaste korraldustega luuakse alus lambapidamise arenguks. K. a. on lammaste arv kõrgseisus. Lambakasvatuse areng on toimunud intensiivsemalt L.-Eestis. Lammaste vanusrühmade suuruses on suhteliselt tallede k. a. suurem ülekaal kui varem aastail. Lammaste arv keskmiselt talundi kohta on suurenenud viimase 10 aasta jooksul 1,5 lamba võrra.

5. Lambakasvatuse üldtähtsus.

Lammaste 1929. a. ja 1939. a. arvulise seisuvõrdlus näitab, et lambakasvatust Eestis on viimasel aastakümnel laienenud 218 tuh. looma võrra ehk 46%, tõustes 476 tuh.-lt 694 tuh. lambale. Näib, et nimetatud asjaolu on tingitud lambakasvatuse tähtsuse üldisest tunnustamisest, kuna selle kaudu on meie talunditel võimalik suurendada oma rahalisi sissetulekuid. Rahaliste sissetulekute hankimine on võimalik peamiselt lambaliha, kuid ka omatarvidusest ülejääva villa ning nahkade müügist. Keskmiselt on saadud meie talundeis lambaist rahalist sissetulekut, nagu raamatupidamisandmed näitavad, 0,62 kr. tulundusmaa ha kohta ehk 1,05% kogu rahal. käitississetulekust. Ka on lambakasvatust tähtis riigimajanduslikult seisukohalt, kuna lambaliha-eksport on ca 5 a. keskmiselt, s. o. 1934.—38. a., andnud aastas 269,6 tuh. kr. väärtuses välisvaluutat. Lambakasvatuse tähtsust tuleb hinnata meie talundeis veel rahaliste kulude vähendamise seisukohalt, kuna toodetud vill rahuldab meie areneva kodukäsitöö nõude.

Kuna praegusel erakordsel ajajärgul võib meie tekstiiltööstusel kerkida esile raskusi välismaalt lambavilla importimisel, peaksime villamihuse parandamise seisukohalt lambakasvatuse arendamisele ja villa kogutoodangu tõstmisele lammaste arvu suurendamise kaudu kui ka toodangu tõstmisele lambalt omistama erilist tähelepanu, et muuta tekstiiltööstused enam sõltumatuks välisriigist. Tekkinud olukorra tõttu võib kasvada nüüd nõue kodumaisele lambavillale, kuid kuna praegune

R. Taarde veski Kundas III Ü. Veskipidajate Päeva ajal

lambakasvatuse on rajatud peamiselt talundite omatarvituse rahuldamiseks, võib tekstiiltööstusil tekkida raskusi suuremate villakoguste kokkusaamisel. Muidugi võib meie lambakasvatust kiiresti laiendada, kuid seks peaks villahind olema säärane, mis kindlustaks tootjal lambakasvatusega seoses olevate kulude kättesaamist. Kahtlemata tõuseks ka meie praeguse lambakasvatuse ulatuse juures kõrgema villahinna korral tootjate poolt müüdiva villakogus.

6. Villatarvitus.

Et saada ülevaadet villa iga-aastasest kogutarvitusest Eestis, tuleb vaadelda meie talundite lambavilla kogutoodangut, ühtlasi ka villa sisse- ning väljavedu. Peale villa veetakse sisse ning ka välja veel valmis- ning poolvalmisvillaseid tekstiiltooteid, nagu villast heiet, lõnga, riidet, sametit,

jätet 183,8 tn ehk ligi 20% 548.490 kr. väärtuses, kusjuures kg-st on makstud 2,98 kr. Seega on makstud sisseveetud villaste kaltsude ning jätete kg-st 0,93 kr. ehk 46% enam kui meie oma 3. sordi puhtast lambavillast rendemendiga 50%. Olgu veel tähendatud, et 4 a. keskmiselt ületas villaste kaltsude ning villajätete sissevedu koguliselt 1938. a. sisseveo.

7. Villamihus.

Meie lammaste üldine villatoodang ulatus 1938. a. 1112,4 tn-le ning lambalt saadi villa 1,71 kg. Teoreetilise arvutuse kohaselt võib seda villa kogutoodangut ositada sortimentideks, kusjuures tuleb arvestada, et meie lammastest on kuni 20% parandamata maalambad ja 80% segaverelised kultuur-lambad, ning et igalt lambalt vastavalt tõule saadakse enam-vähem kindlas protsendilises vahe-

Villa- ja villasaaduste kaubandus ning kogutarvitus.

	1938		1937		1935—38 a. (4 a. keskmine)	
	tn.	kr.	tn.	kr.	tn.	kr.
I. Sissevedu:						
1. Vill, värvimata ja värvitud	316,2	991 996	262,5	1 143 271	363,1	1 189 815
2. Villajätet	118,9	428 893	126,0	557 940	101,2	372 793
3. Vill kaltsudest ja kunstvill	43,0	84 706	28,3	76 971	38,4	81 821
4. Villased kaltsud	21,9	34 891	64,0	109 214	59,2	81 119
5. Villane eie, soetud	63,8	288 800	42,1	243 674	31,0	155 324
6. Villane lõng	326,9	2 481 499	318,2	2 725 765	334,4	2 588 076
7. Villane riie	31,3	605 085	28,8	545 374	28,3	509 468
8. Villane samet, vaibad, riie	14,1	154 324	15,1	139 438	15,4	147 873
9. Vilt, igasugune	15,3	127 882	19,5	100 396	14,0	96 776
K o k k u	951,4	5 198 076	904,5	5 642 043	985,0	5 223 065
II. Väljavedu:						
1. Villased kaltsud	217,3	110 909	318,0	128 079	253,0	79 992
2. Vill ja villased valmis- ja poolvalmistooted	12,9	80 817	3,8	35 720	9,7	44 002
K o k k u	230,2	191 726	321,8	163 799	262,7	123 994
Sisseveo ülekaal	721,2	5 006 350	582,7	5 478 244	722,3	5 099 071
Kodumaise villa kogutoodang	1 112,4	—	1 118,5	—	1 044,1	—
Kokku villa ja villasaaduste kogutarvitus	1 833,6	—	1 701,2	—	1 766,4	—

vaipu ning viltkaupa. Kuna aga villa töötlemisega valmis- ning poolvalmistooteks on soetud kaod ja kaalu muutused, on raske tekstiiltoodete kogust arvutada ümber villakoguseks. Nimetatud põhjusel ei ole käesolevas kirjutises teostatud tekstiiltoodete koguse ümberarvutamist villakoguseks ning pildi saamiseks üldisest villa kogutarvitusest on liidetud kodumaise villa kogutoodanguga sisseveetud vill kui ka tekstiilsaadused ning lahutatud väljaveetud kogus.

Tabelist selgub, et 1938. a. oli villa ning villasaaduste kogutarvitus Eestis 1833,6 tn 4 aasta, s. o. 1935.—38. a., keskmise 1766,4 tn vastu, kusjuures 1938. a. kaeti kogutarvitusest kodumaise villatoodangu arvel 1112,4 tn ehk 60,67% ja 4 a. keskmiselt 1044,1 tn ehk 59,11%. Seega tuli villa ning villasaaduste tarvitusest katta sisseveo ülekaalu arvel (= sissevedu — väljavedu) 1938. a. 721,2 tn 5.006.350 kr. väärtuses ja 4 a. keskmisest 722,3 tn 5.099.071 kr. ulatuses.

Ositades sisseveetud villa ning villasaaduste koguse sortimentide järgi selgub, et kogu 1938. a. sisseveost moodustavad villased kaltsud ja villa-

korras 1., 2. ja 3-da sordi villa, kui tootjad ise ei riku seda oskamatuset tõttu pügamisviisi ja sagedusega. Arvestades öeldut oleks võinud kuuluda seega meie üleriikliku villa kogutoodangust 1. sorti 40,0%, 2. sorti — 21,2% ja 3. sorti — 38,8%.

Mis puutub meie siseriiklikku villakaubandusse, teostub praegu villaost tootjalt otseselt K. K. „Estonia“ või tema villa vastuvõtuagentuuride kaudu. Kokkuostmisel sorditakse vill peensuse, säugu kõrguse, ühtlikkuse ning värvuse järgi, kusjuures säugu kõrgus, s. o. loomulikus olekus venitamata villa säugu pikkus, peab olema 1. sordil vähemalt 5 sm, 2. sordil vähemalt 4 sm, kuna ainult 3. sordi vill võib pikkuselt olla alla 4 sm. Vill peensuselt võib olla 1. sordil kuni 30 μ (mikronit), 2. sordil 30—37 μ ja 3. sordil üle 37 μ . Peale selle peab 1. ja 2. sordi vill olema ühtlane ning värvuselt valge, kuna 3. sorti arvatakse kõik tumedavärvuseline, s. o. must, hall ja pruun vill, vaatamata villa säugu pikkusele ning peensusele. Iga kokkuostetava villa sordi hind on määratud kindlaks, kusjuures maksmine teostub rendemendi alusel, s. o. ainult puhtalt villalt, mis võib sisaldada kuni

III ü. Veskipidajate Päevast osavõtjad Kohtlas

17% niiskust. Seega alaneb kg villa hind rendemendi nõrgenedes ja vastupidi.

K. K. „Estonia“ seniseil kogemusel on kokkuostetud villa rendimendiks osutunud 1. sordil 69%, 2. sordil 68% ja 3. sordi valgevärvuselisel villal 67% ning tumedavärvuselisel 53%. Vastavalt praegusele kindlustatud villahinnale on makstud ülalpool nimetatud rendemendi juures 1. s. villa kg-st 5,20, 2. s. eest 4,60 ja 3. s. valgevärvuselisel 2,90 ning tumedavärvuselisel 2,20 kr. Nagu sellest võib järeldada, peaks iga põllumees püüdma toota kõrgema mihusega, s. o. rohkem 1. ja 2. s. villa, kuna sellest saadakse müües paremat hinda. Esmajoones peaks seega lambakasvatataja, kes toodab villa müügiks, loobuma tumedavärvuseliste lammaste pidamisest, kuna nende vill läheb kõik 3. sorti. Kuid ka valgevärvuseliste lammaste kasvatamisel toodetav 1. ja 2. s. villa kogus sõltub peale tootmisviisi veel peetavate lammaste tõumadusist. Kui valgevärvuselised lambad on korralikult peetud ning vill pügatakse nõutava pikkuse juures villakus, võivad anda puhtatõulised ja segaverelised kultuurilambad kuni 50% 1. sordi ja muu osana võrdsest 2. ning 3. sordi villa, kuna aga parandamata maalammaste vill kuulub peale vähese osa 2. s. villa kõik 3. sorti. Nimetatud asjaoludest tingitult võiks saada valgevärvuseliste lammaste kasvatamisel praeguse villahinna ja ülalpool toodud rendementide juures villa kg-st (lambalt saadud villa sortimentide keskmiselt), kui see ei ole rikunud pügamisviisiga, parandamata maalammaste pidamisel ainult 3,00 kr., segavereliste kultuurilammaste pidamisel 4,47 kr., s. o. 1,47 kr. ehk 49% enam. Toodust nähtub, et villa mihuse parandamiseks peab osutama eriti tähelepanu lammaste tõukusimusele.

K. K. „Estonia“ andmeil langes 1938. a. kokkuostetud villast 1. sorti 25,5%, 2. sorti 22,6% ja 3. sorti 51,9%. Kuna müügiks tuuakse tavaliselt paremat kaupa, siis võib arvata, et üleriiklikult on praegu toodetava 3. sordi villa kogus veelgi suurem. Arvestades kokkuostetud villa sortimentide koguseid, rendementi ning praegusi kindlustatud villahindu ühes riikliku juurdemaksuga, osutub seega kg villa tegelikuks kaalutud keskmiseks kokkuostuhinnaks 3,87 kr., kusjuures puhtumedavärvuselisel villast on saadud vähem, s. o. 2,20 kr. Kuna nimetatud hind ei ulatu aga villa tootmiskulude tasemele, ei ole tootjaskond senini

tundnud erilist huvi lambakasvatuse arendamise, korraliku lammaste pidamise, villamihuse tõstmise ega ka villamüügi vastu ning seetõttu osutub ka meie 3. sordi villa kogus 15–20% suuremaks kui see tohiks olla praeguste lammaste mihuse juures tooretilise arvestuse kohaselt. Villamihuse nõrgendamise põhjuseks on ka liiga sagedane pügamine ning asjaolu, et pügamist ei teostata villakus.

8. Villa tootmiskulu.

Lambakasvatuse tasuvusest ülevaate saamiseks on tarvilik villa realiseerimishinna ning tootmiskulude võrdlus. Lambakasvatuse kulud ning villa tootmiskulu meie talundis on senini selgitanud Põllutökoja P. Raamatupidamistalitus kahekordsete raamatupidamistalundite andmeil. 1937./38. p.-a., s. o. vaatlusaastal, kasustati selleks 33 talundi andmeid, kus kogusummas peeti 215 lammast ning võrdluseks kõrvutati need andmed 3 viimase raamatupidamisaja, s. o. 1935.—38. p.-a. keskmisega.

Raamatupidamistalundite keskmiselt maksis vaatlusaastal villa, liha ning laudaväetise tootmine lamba kohta 22,17 kr., kusjuures kuludest moodustasid pidamiskulud 8,97 kr. ehk 40,46% ning söödakulud 13,20 kr. ehk 59,54%. Võrreldes 3 aasta keskmisega tõusis tootmiskulu vaatlusaastal ainult 0,78 kr. ehk 3,65% lamba kohta ning seda peamiselt söödakulude tõustes.

1937/38. p.-a. pidamiskulude sisulisel vaatlusel selgub, et kuludest moodustab töökulu 6,05 kr. ehk 67,45%, ehitiste ning masinriistade üür 1,38 kr. ehk 15,38%, kapitali %-nõudlus 0,72 kr. ehk 8,03% ja aluspõhk ning muud kulud 0,82 kr. ehk 9,14%.

Lahutades 1937/38. p.-a. lambakasvatuskuludest (tootmiskuludest) laudaväetise väärtuse 3,44 kr., jääb lamba kohta villa ning eluskaalu tootmiskulu 18,73 kr., millega saavutati 25,6 kg raskune eluskaalu juurdekasv ning toodeti 2,07 kg villa. Kui kogu eluskaalu juurdekasv hinnata realiseerimishinna alusel, mida saadi 35,3 s. eluskaalu kg-st, ja viimane arvata maha villa- ja eluskaalu juurdekasvu tootmiskulust, jääb üle kogu villa tootmiskulu 9,69 kr. Vastavalt kogu villa tootmiskulule ning villatoodangule lambalt maksus kg villa tootmine vaatlusaastal 4,68 kr. 3 a. keskm. 4,42 kr. vastu lambalt saadud kõigi villasortimentide keskmiselt. Seega on vaatlusaastal kg villa tootmine 0,26 kr. kallinenud.

Kuivõrd villatoodangu suurus lambalt sõltub lambakasvatuse intensiivsusest, näitavad raamatupidamistalundite ja üleriikliku villatoodangu võrd-

Grupp III ü. Veskipidajate Päevast osavõtjad Narvas Kreenholmi kose juures

lusandmed. Nii saadakse raamatupidamistalundeis lambalt 2,07 kg villa, üleriiklikult aga ainult 1,71 kg, s. o. 0,36 kg ehk 17,4% vähem. Kahtlemata ei peaks olema raske tõsta üleriiklikult villatoodangut lambalt raamatupidamistalundeis saavutatud toodangu tasemele, kuna ka vaatlustalundeis ei ole lambakasvatuse kuigi intensiivne. Villatoodangu tõstmisega lambalt 0,36 kg suureneks meie villa kogutoodang juba praeguse lambakasvatuse ulatuse juures 233,9 tn, või toodangu tõusu arvel võiks katta meie praegusest villa- ning villasaaduste sisseveo ülekaalust kuni 32,41%.

Villa tootmiskulu üleriikliku toodangu taseme seisukohalt võib seetõttu, et siin villatoodang lamba kohta on madalam, pidada pisut kõrgemaks kui raamatupidamistalundeis. See on ka mõistetav, sest põhikulud, kuhu kuuluvad pidamis- ja elatissöödakulud, ei vähene kuigi suurelt toodangu vähenedes, vaid koormavad seepärast enam saagiühikut, muutes kg-villa omahinna kallimaks.

Lambakasvatuse tasuvuse selgituseks võib tähendada, et tegelikult said põllumehed 1938. a. villa

kg-ist kõigi müüdüd villasortimentide keskmiselt 3,87 kr., kuid omal maksis villa-kg 4,68 kr. Seega saadi villa-kg-st 0,81 kr. ehk 17,31% vähem, kui maksis selle tootmine. Kuna aga samal ajal tumedavärvuseliste villade keskmiseks müügihinnaks kg kohta osutus ainult 2,20 kr., oli nende realiseerimisel müügi kaudu kahju suurem, ulatudes 2,48 kr. ehk 53%-le.

Muidugi ei ole säärane vahekord villa müügihinna ja villa tootmiskulu vahel loomulik, ning see pidurdab suuresti lambakasvatuse laiendamist, kuid veel enam kodumaise lambavilla kogumist ostu teel, mis eriti praegusel ajal võib asetada tekstiiltööstuses raskesse olukorda.

Lambakasvatuse tasuvuse tõstmiseks lambaile tuleb osutada tähelepanu lammaste tõule. Ka peaksid lambakasvatatajad püüdma müüa ainult 1. ja 2. sordi villa, kuna sellest saadakse paremat hinda ning ise kasustama koduses majapidamises 3. sordi villa. Seega ei saavutata küll mitte parema lambakasv. tasuvust, kuid on võimalik hankida villamüügist suuremat rahalist tulu.

Ühingu tegevusest

1. Möldrite kutsehariduslik kursus.

Nagu meie ajakirja eelmiste numbrite järele lugejatele teada, toimus tänava Üler. Veskipidajate Ühingu korraldusel Tartus 26. juunist kuni 22. juulini I Möldrite Kutsehariduslik Kursus. Korraldatud kursust, mis oli mõeldud täienduskursusena, tuleb lugeda kõigiti kordaläinuks, nii õpetusliku külje kui ka huvi poolest, mida kursuse vastu tunti.

Kursusel käsitati järgmisi aineid:

A. Üldained:

1. Eesti keel ja ärikirjavahetus, 10 tundi — lektor õpet. J. Jaanisto.
2. Kodanikuõpetus ühenduses tööstuse- ja kaubandusõpetusega, 6 tundi — lektor dir. M. Vellemäe.
3. Ariarvutamine, 6 tundi — lektor dir. M. Vellemäe.

4. Raamatupidamine, 6 tundi — lektor maksuinsp. A. Jürgens.
5. Kalkulatsioon, 3 tundi — lektor E. Siil.
6. Töökaitse, 4 tundi — lektor tööinsp. A. Lill.
7. Töötervishoid ja esmaabi, 4 tundi — lektor dr. V. Sumberg.
8. Ehitusõpetus, üldosa, 4 tundi — lektor arhit. A. Matteus.
9. Ehitusõpetus, veskiehitused, 5 tundi — lektor ins. H. Tuults.
10. Ehitusõpetus, veskipaisud, 2 tundi — lektor ins. H. Viirman.
11. Jõumasinate õpetus, 18 tundi — lektor dir. M. Puust.
12. Hüdrodünaamika, 6 tundi — lektor A. Parvei.
13. Elektriõpetus, 14 tundi — lektor ins. V. Põhjanen.

B. Veskitehnilised eriained ühes praktiliste töödega:

1. Teravilja tundmine ja hindamine, 10 tundi — lektor M. Pill.
2. Jahu uurimine ja hindamine, 10 tundi — lektor M. Paulovits.

3. Teravilja ja jahu ladudes hoid, 3 tundi — lektor K. Leius.
4. Puhastusmasinad veskitööstuses, 20 tundi — lektor A. Käärrik.
5. Jahvatusmasinad, 26 tundi — lektor ins. H. Tults.
6. Jahu valmistamise tehnika, 15 tundi — lektorid K. Fischer ja A. Käärrik.
7. Jahu liigitamine ja sordid, 4 tundi — lektor H. Peips.
8. Tutvumiskäigud ja ekskursioonid veskitööstusesse Tartus, Tallinnas, teistes linnades ja maal, 20 tundi.

Kursusest võtsid osa ja said vastavad tunnistused järgmised 58 isikut: Karl A b r a s — Kodijärvelt, Karl A n d r e s s o n — Laiksaarest, R o o b e r t E e l m ä e — Petserist, E d u a r d E i k — Martnast, E l m a r E n n o — Tartust, A k s e l E o m o i s — Sännast, F r i e d r i c h H a i b a — Simunast, R u d o l f H e r n i t s — Vilost, O s k a r I l m — Halingast, F e r d i n a n d J a a n u s o o n — Kohilast, K u s t a J ö g e r — Tartust, B e r n h a r d J ö g i v e r — Kulinalt, I l m a r J ö e s a a r — Võsu-Oandult, I v a r K a a b e l — Lepasaarest, O s k a r K a s v — Toolamaalt, A l e k s a n d e r K e s a — Kastrest, V o l d e m a r K o k k a — Alatskivilt, V a l t e r K o n t — Kabala-Ollepa, A u g u s t e K u l l a k — Tormast, J o h a n n e s K u r v i t s — Põlva-Kauksilt, A n t s K ö s t e r — Paliverest, J o h a n n L a a s — Kõpu-Vanaveskilt, L a o s L e h t m e t s L ü g a n u s e l t, F e r d i n a n d L e l g u s — Kulinalt, V o l d e m a r L i i v — Tõrvast, E r n s t L i i v e t — Nuija-Saviaru, K a a r e l L i l l e p a l u — Vajangult, E d u a r d L u k k — Kallastelt, A u g u s t M a r i p u u — Valjalast — Saaremaalt, J o h a n n e s M e t s — Tõstamaalt, A l b e r t M u s t — Alatskivilt, A u g u s t M ü l l e r s o n — Imaverest, J o h a n n e s N u k k a — Tartust, J u l i u s O j a m e t s — Jänedalt, J o h a n n e s O t t s o n — Karjatist, E r i c h P a j u s a l u — Türilt, H e r m a n P o o l a k s e — Jõhvist, J u l i u s P l a a d o — Tartust, T o o n i P u h k — Põltsamaalt, N i k o l a i P u l l — Kihnu saarelt, A u g u s t P ä l l — Iisakust, L e o R a n n a k i v i — Rakverest, J o h a n n e s R e i n i k — Tahkurannast, A d o l f R u s s m a n — Puru-Jõhvi, H u g o R i i s t a n — Avinurme, E n n S e i l — Piliistwerest, V o l d e m a r S e m e l — Põlvast, E r o S o o b i k — Talist, J a a n S o o t l a — Pukast, A l b e r t S o m m e r — Märjamaalt, O s k a r T a l i — Märjamaalt, E d u a r d T a l v — Mõnistest, R u d o l f T a m m — Jõgevalt, E l m a r T a m m a r k — Jõgevarest, H e i n r i c h T i i s m a n n — Kalvi, J o h a n V a k e r m a n n — Pärnust, H e r m a n V i l i s t u s — Kuusalu-Kiiu, A l e k s a n d e r V ä r k — Tõrva-Matsiveski.

Üleriiklik Veskipidajate Päev Virumaal.

Laupäeval ja pühapäeval 5. ja 6. augustil s. a. peeti Virumaal Üler. Veskipidajate Ühingu korraldusel III üleriiklikku Veskipidajate Päeva.

Päev algas laupäeval kell 12 kogunemisega Rakveres R. Siil ja Ko veski juures. Järgnes tutvunemine Rakvere jahuveskitega ning lõuna Rakvere Rahvamajas. Kell 3 p. l. sõideti edasi Kundasse, kus kella 4—6 tutvuneti tsemendivabrikuga ja ümbrusega. Edasi siirdusid päevast osavõtjad Kunda asundusesse, kus hra R. Taarde veski juures oli kell 7 õhtul päeva ametlik avamine ja kuulati ära kolm ettekannet.

Päeva avas Ü. V. Ühingu esimees V. Tamman. Juhatajateks valiti R. Taarde Kundast, P. Rosenberg Jõhvist ja L. Siil Rakverest. Esimesena kõneles Kaubandus-tööstuskoja nõunik P. Huik, selgita-des V. Valitsuse poolt maksma pandud uute veskite asutamise keelu otsust. Teiseks esines ettekandega Ü. V. Ühingu esimees V. Tamman väike- ja kesk-tööstusliikude veskite majandusliikudest päeva-küsimustest. Kolmandaks kõneles Ü. V. Ühingu juhatusel liige R. Siil ajakohasest töökorraldusest veskis. Ettekannetele järgnesid ühised läbirääki-mised.

Peale ettekannete osa järgnes samas päevast osavõtjate ühine meeleolurikas koosviibimine mit-mete tervituste ja sõnavõttudega.

Pühapäevane päev oli pühendatud osavõtjate ringsõidule Virumaal. Neljal omnibusel sõideti esi-teks Kohtla, kus tutvuneti õlivabrikuga. Kohtlast sõideti Jõhvi, kus peatuti hra P. Rosenbergi veski juures ja tutvuneti tööstusega. Järgnevalt sõideti Oru lossi juurde, kus tutvuneti lossi kauni ümbru-sega. Orult lahkus omnibus Võrumaa ja Valgamaa veskipidajatega, kuna teised sõitsid edasi Narva-Jõesuhu mererannale ja Narva, kus vaadati koske ja vanalinna. Narvast algas tagasisõit kodukohta-desse.

Päeva poolt saadeti tervitustelegrammid hr. Presidendile, hr. Peaministrile ja hr. Majandus-ministrile.

Veskiomanikkudele hr. R. Taardele ja hr. P. Rosenbergile otsustati osavõtjate nimel üle anda mälestusesemed.

Päeva ettekannetes ja läbirääkimistel ette too-dud soovide teostajaks jääb Ü. V. Ühingu juhatus.

Osavõtt seekordsest päevast oli rõõmustaval kombel väga elav. Nimelt võttis päevast osa veski-pidajaid ja nende perekonnaliikmeid kokku 120. Üldiselt võib seekordset suvist kokkutulekut täiesti kordaläinuks lugeda ja osavõtjate sooviks lahkudes oli, et veskipidajate päevad ikka korduks ka tule-vikus nende pere ühistunde tõstmiseks.

Praakeri tööala kutseoskuse alla.

Nagu kuuleme, kavatses Haridusministeeriumi Kutseoskuse Osakond Tööstusliku Kutseoskuse Nõukogu ees tõsta küsimuse Tööstusliku kutseoskuse seaduse täiendamiseks metsapraakeri tööalaga, milline jaguneks metsa ülestöötaja praakeri tööalaks ja saeveski praakeri tööalaks, kusjuures mõlema tööala õppeaeg oleks 3 a. Vastavad kutseastmed oleksid — praakeriabi — vastab oskustöölisele, praaker — vastab meistriks.

Kutsetunnistusi väljaspool Metsatehnikumi antaks eksamita või eksamiga ainult neile, kellel on tööala seaduse alla arvamise momendil juba tunnustatav praktiline staazh, mille ulatuse normid määraks vastavalt seadus, Haridusministri määrus või Tööstusliku Kutseoskuse Nõukogu korraldus.

Tööstusõpilaseks olemise eeltingimuseks oleks Metsatehnikumi õpingute lõpetamine ja pärast seda tuleks kaheaastase kestusega praktika vastaval ajal, milline loetakse tööstusõpilaste ajaks.

Tööstusõpilaste pidamisest.

Kuna uue Tööstusliku kutseoskuse seaduse maksma hakkamisega käesoleva aasta 14. juulist ei või villaveskite tööalal enam pidada õppijatena alaealisi ilma nendega õppelepingut sõlmimata ja neid tööstusõpilasteks registreerimata, ja et edaspidi võivad ette tulla juhtumised, kus ilmub soovijaid, kes tahavad asuda villaveskites ametit õppima, kuid et õpilaste kutseline ettevalmistamine võib toimuda nüüdsest peale ainult nimetatud uue seaduse alusel, siis puudutame siin lühidalt tööstusõpilaste pidamist korda Tööstusliku kutseoskuse seaduse 6 peatüki §§ 27—46 alusel (RT nr. 32, 1939).

Tööstusõpilaseks loetakse isik, kes algkooli kohustuse täitnud ja astunud õppelepingu põhjal käitisesse kutseoskust õppima.

Tööstusõpilasi võidakse pidada käitistes, kus on võimalik praktilise kutseoskuse omandamine ja kus tegelik juhataja omab ise kutsetunnistust.

Õppeleping sõlmitakse kirjalikult ja registreeritakse kohalikus tööst. kutseoskuse ametis. Oma vanemate juures õppimise korral lepingut ei nõuta, kuid õppevahekorraldust tuleb ikkagi teatada. Kaks kuud võidakse õppelepingut mitte registreerida ja see aeg loetakse prooviajaks, mis ajal kumbki pooltest võib lõpetada lepingu, põhjusi nimetamata.

Kui kohal, kus toimub töö õppimine, on tööstusõpilaste kool või vastav kursus, siis on õpilane kohustatud käima koolis või kursusel. Koolis või kursusel käimise aeg kuulub tööaja hulka.

Käitise valdaja või tööjuhataja peab õpetama ja kasvatama õpilast isaliku hoolega. Õpilane on kohustatud täitma talle antud ülesandeid sõnakuulelikult.

Õppeaeg ei tohi ületada õppimiseks ettenähtud aega (3 a.).

Õppelepingu sõlmimisel annab käitise valdaja õpilasele testaatraamatu, kuhu ta märgib õpilase igakuise õppekäigu. Õppeaja lõpetamise kohta annab valdaja tunnistuse.

Kui õpilane vajab materjali ja aega proovitöö tegemiseks, siis peab käitise valdaja selleks andma vajaliku materjali tasuta ja aega proovitöö tegemiseks.

Käitise valdaja on kohustatud tööstusõpilast pärast oskustöölise kutseeksami õiendamist kolm kuud enda juures tööl pidama ja talle maksma vastava oskustöölise palga. Samuti on ka õpilane kohustatud samas käitises kolm kuud töötama. Vastastikusel kokkuleppel võidakse neist kohustustest loobuda.

Õppeleping võib lõppeda enne õppeaja lõppu, kui selleks avaldavad nõusolekut mõlemad pooled; kui käitise valdajalt võetakse õigus pidada õpilasi või kui käitis suletakse; või kui kutseosk. amet tunnistab mõjuvaks põhjuseks asjaolu, millega üks pooltest põhjendab lepingu lõpetamise vajadust.

Kui õppeleping on mõjuvatel põhjustel tunnustatav lõppenuks lepingu rikkumise pärast käitise valdaja või õpilase poolt, võib kumbki pooltest nõuda kuue kuu kestel kahjutasu kutseosk. ameti kaudu.

Majanduselusse puutuvad seadused.

Vastavalt lugejaskonna tarvidusele avaldame allpool teateid majanduselusse, eriti tööstusesse puutuvatest seadustest ja määrustest, mis viimasel ajal avaldatud ja maksma pandud, et anda võimalust lugejatele nendega tutvuneda. Üksikasjalikumalt huvi korral tuleks jälgida vastavat Riigi Teataja numbrit.

*

Väliskohustuste ja -nõudmiste registreerimise määrus — Riigi Teataja nr. 74, 8. sept. 1939. a.

Määruse järele olid kohustatud kõik isikud ja asutused teatama Eesti Pangale 20. septembriks s. a. oma väliskohustuste ja -nõudmiste summad, tekkimise aja ning alused, kohustuste ja nõudmiste täitmise tähtajad ja tingimused, kreditoride ja deebitoride nimed ja asukohad — kui need kohustused ja nõudmised olid üle 500 krooni.

Edaspidi uute kohustuste ja nõudmiste tekkimisel tuleb neist teatada 1 nädala jooksul.

Toor- ja tarbeainetega varustamise korraldamise ajal Majandusministrile volituse andmise seadus — Riigi Teataja nr. 77, 14. sept. 1939. a.

Seadusega on antud Majandusministrile õigus elanike, asutuste ja ettevõtete varustamise alal määrata toor- ja tarbeainete ostu ja müügi korda, määrata aluseid nende ainete jaotamiseks, kohustada ettevõteteid nende ainete tootmise, ostu, müügi, paigutamise ja müügikorra alal, korraldada hindu, panna ülesandeid riigi- ja omavalitsusettevõtetele nende ainete jaotamise jne. alal.

Toor- ja tarbeainete müügi ja hindade korraldamise määrus — Riigi Teataja nr. 79, 18. sept. 1939. a.

Määruse järele on kaubanduslikel ja tööstuslikel ettevõtetel lubatud müüa toor- ja tarbeaineid, välja arvatud need toor- ja tarbeained, mida müüakse varustuskaartide ja ostulubade järgi, — ainult kogustes, mis vastab nende ettevõtete ostjate normaalsele tarvitusele. Keelatud on kõrvaldada müügil või varjata toor- ja tarbeaineid. Toor- ja tarbeainete põhjendamata hindade tõstmine on keelatud. Müük peab toimuma õiglaste hindadega, mis ei või ületada müüdavate ainete soetamisega

ühenduses olnud kulused ühes normaalse vahe- kasuga. Ettevõtted on kohustatud Majandusminis- teeriumile teatama igasugustest toor- või tarbe- ainetest hindade tõstmise tarvidusest 7 päeva enne hinna tõstmist, esitades tarvilikud andmed ja kal- kulatsioonid.

Autoõlide, bensiini, mootorpetrooleumi ja diisel- nafta müüginormide määrus ja Mootorsõidukite kummide, autoõlide, bensiini, mootorpetrooleumi ja diiselnaftha ostu-müügikorra määrus — Riigi Tea- taja nr. 83, 29. sept. 1939. a.

Alates 29. sept. s. a. toimub nimetatud ainete ost ja müük ostulubade ja varustuskaartide alusel. Müügi normeerimise eesmärgiks on reguleerida nende tähtsate tarbeainete kulu meie rahvamajan- duse huvides.

Auto ja mootorratta kumme on lubatud müüa ainult ostulubade alusel. Ostuluba saamiseks tuleb sõiduki valdajal esitada jõuvankreid registreeri- vatele asutistele kirjalik sooviavaldus, kust see esita- takse pärast ostuvajaduse selgitamist maanteede talitusele ja edasi majandusministeeriumile.

Bensiini, mootorpetrooleumi, diiselnaftha ja autoõlisid on lubatud müüa ainult varustuskaartide ja ostulubade alusel.

Suur- ja kesktööstusettevõtetele, kes oma tege- vuse alal vajavad neid aineid tööstuslikuks otstar- beks annab nende ainete ostulubadid välja majan- dusministeerium. Väiketööstuslikele tööstustele an- nab ostuload aga kohalik linna- või vallavalitsus.

Sooviavalduses peab olema märgitud bensiini, mootorpetrooleumi või diiselnaftha või autoõli soovit- tud kogus, autoõli liik ja mark, nende ainete senine

normaalne aasta-, kuu- või hooaja tarvitus ning milleks ainet vajatakse.

Tööstusettevõtetele ostulubade alusel antavate ainete kogus määratakse igal üksikul juhul eraldi kindlaks luba välja andva asutuse poolt.

Autode ja mootorrattaste vajaduseks antakse nimetatud aineid varustuskaartidega, mida annab välja jõuvankreid registreeriv asutus. Määrad, kui palju varustuskaartidega neid aineid võib saada, on liigitatud sõidukite liikide järele ja määru- ses täpselt ära toodud.

Valgustuspetrooleumi müüginormide ja hinna määrus ja Valgustuspetrooleumi ostu-müügikorra määrus — Riigi Teataja nr. 85, 20. okt. 1939. a.

Alates 2. okt. s. a. toimub valgustuspetrooleumi müük ostulubade ja varustuskaartide alusel.

Varustuskaartidega antakse petrooleumi kor- terite valgustamiseks. Need normid on määru- ses piiratud 2 liitrit kunj 8 liitriini.

Tööstusettevõtetele, kes oma tegevuses vaja- vad valgustuspetrooleumi, antakse valgustuseks petrooleumi ostulubade alusel. Ostuluba annab kesk- tööstustele majandusministeerium ja väiketööstus- tele kohalik linna- või vallavalitsus.

Ostuluba saamiseks esitatakse kirjalik avaldus, milles peab märgitud olema valgustuspetrooleumi senine aasta-, kuu- või hooaja tarvitus ja kui palju valgustuspetrooleumi soovitakse ja milleks seda vajatakse. Ostulube antakse ühe kuu peale, ja norm, kui palju tööstusele petrooleumi lubatakse, määratakse igal korral eraldi.

Kirjavahetus ja avaldused asutustele tarbe- ainetega varustamise alal on vabad tempelmaksust.

Majanduslik ringvaade

Eestis ligi 140.000 talundit.

Tänavu suvel korraldatud üleriigilise põllu- majandusloenduse andmetest on Riigi Statistika Keskbürool nüüd valminud esimesed eelkokkuvõt- ted. Põllumajandusloenduse andmed näitavad kujuk- kalt, kui võrd meie põllumajanduse alal on jõutud edasi viimase 10 aasta jooksul, kuna eelmine loen- dus toimus 1929. a., samuti ka võrreldes 1925. ja 1919. aastaga (mil teostati ka loendusi).

Põllumajandusloenduse andmeid on talundite arv suurenenud 139.991-le, kuna 1929. a. oli see arv 133.357 ja 1925. a. — 126.561. Seega on talundite arv viimase 14 a. jooksul suurenenud 13.430 ehk aastas 959 talundi võrra.

Talundite arvu suurenemisega on käinud kaasas ka talundite kogupindala suurenemine. Talundite pindala oli 1925. a. 3.069.000 hekt., 1929. a. 3.094.000 ja tänavu — 3.182.000 hekt. Seejuures kultuur- pindala on suurenenud hoopis rohkemal määral. Nimelt on viimase kümne aasta jooksul tehtud põllu-aiamaad juurde 87.000 hekt., mis teeb aasta kohta keskmiselt 8.700 hekt. Viljadealune pindala on suurenenud veel jõudsamalt. Tänavu oli

Eestis viljade all kogusummas 982.000 ha, 1919. a. aga 675.000 ha ja 1929. a. 830.000 ha. Kümne aasta jooksul on seega viljade alla võetud uut maad 152.000 ha, kuna Vabariigi algaastatega võrreldes on viljade kasvupind laienenud koguni 307.000 ha võrra.

Kasvupindade suurenemine on toimunud varem söödis seisnud maade kasutamisele võtmise ja uudismaade harimise arvel. Siin näeme järgmisi arvusi: 1929. a. oli musta kesa 141.000 ha, 1939. a. 110.000 ha; söödis maid oli 1929. a. 37.000 ha, 1939. a. 14.000 ha. Seega kahaneb jõude seisvate maade hulk järjekindlalt.

Ühes üldise põllumajanduse arenguga on tähele- pandav uute põllukultuuride juuretulemine ja nende viljelemine.

Esikohal on nisukasvatuse areng.

1919. a. oli nisu all vaid ümmarguselt 14.000 ha, kuna tänavu nisu kasvupind oli juba üle 70.000 ha. Ka on põlluheina kasvatamine riigi algaastatega võrreldes paisunud ligi kahekordseks. Nisu kasva- tamine ei toimu siiski kõigis taludes. 139.000 talust

kasvatatakse talinisu meil tänavu 60.000 talus ja suvinisu 87.000 talus.

Loomapidamise alal

on samuti jõutud jõudsasti edasi. Nii on lehmade arv viimase 10 a. jooksul suurenenud 73.000 ehk keskmiselt aasta kohta 7.300. Sigade arv suurenenud 10 aastaga 143.000, lammaste arv 218.000, kanade arv 633.000 ja mesiperede arv 57.000 võrra.

Suurt edu on näidanud ka aiandus. Tunduvalt on suurenenud õuna-, ploomi-, pirni- ja kirsipuude arv, samuti ka karusmarja ja sõstrapõõsaste arv.

Põllumajanduse mehhaniseerimise alal on saavutatud suuri edusamme. Masinriistade arv on viimase 10 aastaga kasvanud tunduvalt. Jõumasinate osas on suurenenud mootorite arv 1.709-lt 3.660 peale ja traktorite arv 644-lt 1.792-le. Tunduvalt on suurenenud ka väärtuslikumate maaharimisriistade osa, nagu mitmesugused adrad, kultivaatorid ja randaalid. Niidumasinate arv on suurenenud 20.951-lt 41.634-le, mehaanilisel jõul töötavate viljapeksumasinate arv 3.460-lt 5.046-le, hobuserehade arv 20.629-lt 35.578-le.

Ehitustegevus on arenenud hoogsalt.

Keskmiselt on aastas püstitatud 2.777 elumaja ja 3.205 karjalauta, peale selle veel kõrvalhooned.

Koos tänavuse põllumajandusloendusega teostati ka kalanduse arvestus, mille kohta eelkõrvõtted on valmimisel.

Tänavused viljasaagid.

Käesolev aasta on asetanud meid teraviljamajanduslike probleemide suhtes mitmesuguste muutunud ja mõneski osas uute olukordade ning ülesannete ette.

Eelkõige osutuvad erinevaiks käesoleva aasta põllusaagid. Lõuna-Eestis näiteks osutuvad toite-teravilja üldsaagid märksa suuremaiks kui Põhja-Eestis, sellevastu tuleb Lõuna-Eestis ikaldunuks lugeda aga söödavilja saake. Põllusaakide suurusest on olevne aga just veskipidajate tegevuse ulatus ja tasuvus.

Üksikuid teravilju üleriiklikkude kokkuvõtete alusel vaadeldes, näeme, et rukki all tänavu olnud senisel andmel 151.000 ha, see on rohkem kui eelmisel aastail. 1937. a. moodustas rukki kasvupindala näiteks 148.902 ha ja möödund aastal veelgi vähem, nimelt 147.880 ha. Vastavalt kasvupindala suurenemisele osutub ka rukki kogusaak tänavu suuremaks, kui oli seda möödund aastal. Tänavust rukki kogusaaki arvestatakse 204.000 tonnile, möödund aasta 188.000 tonni vastu. Siiski jääb tänavune kogusaak väiksemaks 1937. a. omast, mil märksa väiksema kasvupindala juures saadi 211.500 tonni rukist. Hektaari kohta saadi keskmiselt rukist 1937. a. 14,2 kvintaali, kuna tänavu keskmise saagina arvestatakse ainult 13,5 kvint. Möödund aasta rukkisaagist osutub paremaks käesoleva aasta saak 8,7 prots. võrra ja viimase 10 aasta keskmisest 5,0 prots. võrra. Parimaks on osutunud tänavune rukkisaak Lõuna-Eesti osas, nimelt Viljandi-, Tartu- ja Pärnumaal, madalaks aga üldiselt Põhja-Eestis, eriti aga Võrumaal, Petserimaal ja Saaremaal.

Üldiselt meil rukki arvel leivavilja puudujäkke siiski karta ei tarvitse, nagu tõendab ka elavakuju-line rukki pakkumine ja kokkutoomine riikliku viljaostu puhul. Rukist on pakutud riigile tänavu 46.000 tonni ja kuigi vast tegelikult osa pakutud hulgast kokku tulemata jääb, sest et mõneski kohas

rukis enne riikliku viljaostu päralejõudmist eraturule müüdüd, ei muuda see ometi palju olukorda. Müügile heaks ja kõrge mahukaaluga. Riigi Viljasalve asjaajaja direktori J. Kooritsa seletuse põhjal saame meie tänavu müüa rukist Soome kontingendi ulatuses, s. o. umbes 9000 tonni. Rukist oleks võimalik müüa ka veel mujalegi, kuid praeguses olukorras, mil pidada tuleb suuremaid tagavarasid, ei kavatseta rukist siiski enam mujale müüa. Seega on ära langenud ühtlasi mure, et riik möödund aasta viljaostuga väljapääsematusse olukorda sattunud. Ehkki möödund aastail kokkuosetud vili realiseerimata jäänud, sest et põllupidajatel rohkesti vilja ka vabamüügiks ja eraturgude varustamiseks jätkus, kulub riiklikkudes ladudes seisev vili hädavaajalikkude tagavarade soetamiseks rahva toitlustamise huvides.

Hoopis teistsuguseks kui rukkiga osutub olukord meil tänavu aga nisutoodangu alal. Kui meil kevadel põllutöoministri poolt põllupidajaid manitsi suinisu külvipinda vähendada, sellest hoolimata põllupidajad siiski seda külvipinda tõstsid 42.290 hektaarilt möödund aastal 47.000 ha-le tänavu aasta ja samuti suurenenud talinisu kasvupindala 27.392 ha-lt 31.400 ha-le, osutuvad tänavused saagid suurenenud kasvupindaladest hoolimata siiski märksa madalamaiks. Talinisu kogusaaki hinnatakse möödund aasta 38.600 tonni asemel tänavu 35.000 tonnile ja suinisu kogusaaki 46.700 tonni asemel 45.000 tonnile. Talinisu all oli 1937. a. ainult 24.381 ha, kuid saadi märksa rohkem nisu kui tänavu — 37.600 tonni. Ainult suinisu saak oli siis väiksem. Möödund aastaga võrreldes, mil saadi sui- ja talinisu kokku 85.300 tonni, jääb tänavune nisusaak väiksemaks 5.300 tonni võrra. Tänavune nisusaak osutub suuremaks aga viimase 10 aasta keskmisest saagist, mis arvestatav 62.000 tonnile. Riigile on pakutud nisu tänavu ainult 15.000 tonni ümber, kuid tegelik kokkutoomine osutub pakkumisest veelgi tagasihoidlikumaks.

Ühte arvates kõiki toitevilju, selgub, et tänavune toiteviljade kogusaak rukki arvel siiski veel 4,4 prots. võrra suuremaks osutub möödund aastast. Möödund aastal toiteteraviljade üldsaak moodustas 273.300 tonni, tänavu aga 285.000 tn. 1937 a. vastav saak aga 287.300 tonni.

Kui suinisu Virumaal parimat saaki andnud, siis talinisu saak on tänavu Virumaal kõige madalamaks osutunud. Parimat saaki on andnud talinisu Viljandi- ja Tartumaal, viimasena nimetatud maakonnas on ka suinisu head saaki andnud.

Halvemaks kui toiteteraviljade juures osutub meil olukord üldiselt aga söödateraviljade juures. Oder, mis meie teraviljade hulgas juba varem aastail järjekindlalt tagaplaanile nihkunud, on möödund aasta 96.700 tonni asemel annud üleriiklikult tänavu aga ainult 83.000 tonni ehk 14 prots. vähem kui mullu. Ka viimase 10 aasta keskmisest saagist jääb maha tänavune odrasaak 1 prots. võrra. Kuid 1937. a. oli siiski veelgi viletsam odra-aasta, kuna siis saadi 89.130 ha-lt otri ainult 80.900 tn. Tänavu oli otrade all aga ainult 84.000 ha, saak oli siiski suurem. Parima odrasaagi on annud tänavu Virumaa, viletsama aga Saaremaa.

Ka tänavune kaerasaak on osutunud 14,4 prots. halvemaks kui möödund aastal, mil saadi 176.500 tn., tänavu aga ainult 151.000 tonni. 1937. a. oli aga veelgi halvem kaera-aasta, kuna siis saadi ainult 139.100 tn. Kui tänavune saak osutub möödund aastast väiksemaks, siis kasvupindala on tänavu väiksem — 144.600 ha möödund aasta 148.906 ha vastu. 1937. a. oli kaera all 144.810 ha. Parima kae-

rasaagi on annud jällegi Virumaa ja viletsama Saaremaa.

Mis aga oder ja kaer puudu jätnud, seda on piüdnud katta ja tasandada segavili. Viimase kogusaak osutub mullusest tervelt 25,7 prots. kõrgemaks, andes 140.000 tonni möödunud aasta 111.600 tonni ja 1937. a. 90.300 tonni asemel. Seejuures on tänavu segavilja kasvupindala tunduvamalt suuremaks osutunud kui varemil aastail, nimelt 126.600 ha möödunud aasta 84.624 ha ja 1937. a. 80.154 ha vastu. See on seletatav sellega, et kevadel talinisu ja ristikhaina ikaldumise tõttu võrdlemisi suur protsent nisu- ja heinapõlde üles künti ja segavilja alla seemendati.

Üldiselt on segavilja enamsaagi tõttu söödateraviljade üldtoodang tänavu ainult 10.800 tonni ehk 2,7 prots. võrra väiksemaks jäänud mullusest, andes 374.000 tonni möödunud aasta 384.800 tonni vastu. Kuna samal ajal aga toiteteraviljade üldtoodang 4,4 prots. kõrgem mullusest, siis üldiselt teraviljamajanduse alal tänavu katastroofe karta pole. Vaid, nagu eelpool märgitud, rukist on meil võimalik tänavu isegi Soome müüa.

Mis meil ainult erilisel halvenenud ja murettekitavaks muutunud, see on jõusööda sisseveoküsimus. Põllutöökoja ringkonnis on vajalikuks tunnistatud sügiseseks tagavaraks vähemalt 15.000 tonni jõusööda muretsemine, kuid sõjaolukorra tõttu on jõusööda sisseveotingimused katkestatud kujukst tunduvalt halvenenud. Nii on terve rida sisseveomaid päevakorrast ära langenud, samuti kui on muutunud jõusöötade hinnad. Viimasel ajal on leitud veiste tõuaretuse komitee koosolekul, et senine jõusööti valmistav ja turustav asutus pole sellest üldse erilisel huvitatud olnud, et veiste jõusööda küsimus tänavu loomapidamise huvide seisukohalt lahendatud oleks saanud, mille tõttu tarvilikuks tunnistatud, et jõusööda valmistus ja müük antaks mõne teise asutuse kätte, kes seda teostaks paremini ja karjamajanduse huvidele vastavalt. Nagu viimased teated näitavad, on Riigi Viljasalv tellinud Venest 1000 tonni õlikooke, mis müügile lastakse novembris. Kavatsus on olnud osta välisurgudelt ka vilja, lisaaineks jõusöödale, kuid et viljahinnad välisurgudel vahepeal suuresti tõusnud, siis viljaostmise kavatsus langeb päevakorrast.

Muidu välisturu teraviljahindade kujunemine meid otseselt ei puuduta, kuna meie toiteteraviljade tase on olnud senini kindlustatud. Poleks meil olnud tänavu üleriiklikku teravakujulist ristikhaina ikaldust ja poleks tunduvalt väiksemaks jäänud ka metsaheina saak, siis poleks meil ka söödateravilja puudujääk murettekitavaks kujunenud.

Teravilja hind ja kokkuostu tingimused

Vabariigi Valitsuse otsusega määrati Riigi Viljasalve teravilja kokkuostuhinnaks 1939. aastal rukki eest 17 senti kilogramm — erikaalu 720 g juures ja nisu eest 20 senti kg — erikaalu 790 juures.

Nende hindade määramisel oli lähtekohaks, et nisu ja rukki hinnavahe nii suur ei oleks kui varemil aastail, mis liigselt õhutab nisu külvipinna kasvu. Et käesoleval aastal, mil meie põllumajapidamisi osaliselt põud on tabanud, teraviljast mitte vähem raha maale ei läheks, on rukki hinda tõstetud senise 16 sendi asemel 17 sendile kilogrammilt,

missugune hinnatõstmine kaitseb nisuhinna vähenemist, sest rukist tuleb müügile üle poole rohkem kui nisu.

Rukki ja nisu kokkuostu tingimused:

Rukis:

a) Riigi Viljasalv ostab põllupidajailt rukist ainult käesoleva aasta saagist, mis on kasvatatud nende endi talumajapidamistes ja ületab talumajapidamiste omavajaduse.

b) Rukis peab olema puhas ja täiesti kuivatatud, niiskuse sisaldavusega mitte üle 13 protsendi ja normaalse lõhnaga. Rukis ei või sisaldada teisi viljakultuure peale nisu üle 1 protsendi, muid lisandusi, selle hulgas tungalteri, nisulille seemneid, liiva, puru ja muid umbrohu seemneid kokku mitte üle 3 protsendi. Kopitanud või üle 2 protsendi kasvanud teri sisaldavat rukist vastu ei võeta. Samuti ei võeta vastu kroovitud rukist.

c) Riigi Viljasalv maksab põllupidajaile täiesti kuivatatud rukki eest, mille loomukaal (erikaal) on 720 g, 17 senti kg eest. Rukki eest, mille loomukaal on üle 720 gr, maksetakse iga üleoleva 10 grammi eest 1 protsent rohkem ja rukki eest, mille loomukaal on alla 720 g, maksetakse iga allaoleva 10 grammi pealt 1 protsent alushinnast vähem. Rukist, mille ühe liitri loomukaal on alla 680 g, vastu ei võeta.

d) Riigi Viljasalve loal saab põllupidaja saata rukki riigi lattu. Rukis saadetakse harilikus kauba- sautmise korras. Saata võib kõikidest raudteejaamadest ja laevasadamatest, kus toimetatakse kaupade vastuvõtmist raudteel või laeval vedamiseks. Veokulud raudteel või laeval tasub ostja. Rukki kvaliteedi kindlaksmääramises ja muudes üksikasjades lattu müügi korral lepib müüja kokku Riigi Viljasalvega.

f) Raha maksmine sünnib vilja vastuvõtmisel. Lattu müügi korral, kui põllupidaja ise vilja üle andis, sünnib raha maksmine 5 päeva jooksul vilja vastuvõtmise päevast arvates rahaasutise või posti kaudu, nagu seda viljamüüja soovib, kusjuures raha saatekulud kannab vilja müüja.

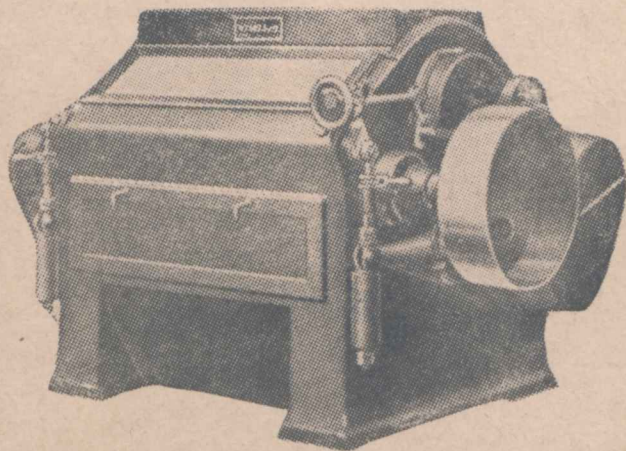
Nisu:

a) Põllupidajailt ostetakse nisu ainult käesoleva aasta saagist, mis on kasvatatud nende endi talupidamistes ja ületab talumajapidamiste oma vajaduse.

b) Nisu peab olema puhas ja täiesti kuivatatud, niiskuse sisaldavusega mitte üle 13 protsendi ja normaalse lõhnaga. Nisu ei või sisaldada teisi viljakultuure üle 1 protsendi, muid lisandusi, selle hulgas tungalteri, nisulille seemneid, liiva, puru ja muid umbrohu seemneid kokku mitte üle 1 protsendi, kusjuures ükski neist eraldi ei või ületada 0,4 protsenti, poolikuid teri mitte üle 3 protsendi ja kasvanud teri mitte üle 2 protsendi. Kasvanud teradeks loetakse niisugused terad, mille kasvuidu küljes, samuti lõhkenud ja pragunenud terad, kuigi neil idud maha hõõrutud. Kopitanud või nõgitera sisaldavat nisu vastu ei võeta, samuti ei võeta vastu kroovitud nisu. Riigi Viljasalv maksab põllupidajatele täiesti kuivatatud nisu eest, mille ühe liitri loomukaal üle 790 g 20 senti kg eest. Nisu eest, mille loomukaal on üle 790 g, maksetakse iga üleoleva 10 grammi eest 1% juurde ja nisu eest, mille loomukaal on alla 790 g makstakse iga allaoleva 10 g pealt 1% alushinnast vähem, Nisu, mille loomukaal on alla 740 g, ühes liitris, vastu ei võeta.

d) Muud nisu ostu-müügi tingimused on samad, mis rukki kohta ette nähtud.

Tunnustatud MIAG valtsstoolidest

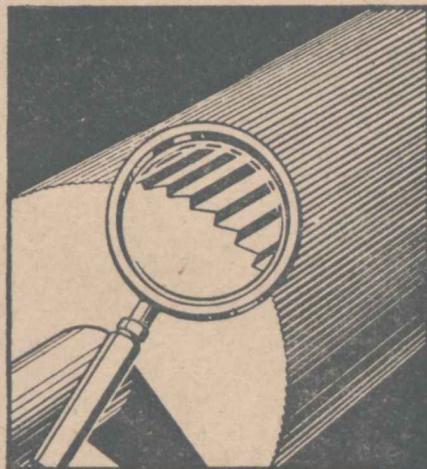
on mudel „GN“ oma lihtsa käsitusviisi, otstarbeka ja tugeva konstruktsiooni ja suure töövõime tõttu osutunud meie oludes kõige paremaks.

Vastavalt erikokkuleppele MIAG suurtehastega omame ainuõiguse Eestis ehitada neid valtsstooli MIAG originaal-mudelite järgi.

MIAG suurtehaste
ainuesindus
EESTIS

Tunnustatud häduses **sisseseaded ja masinad** püüli-, lihtjahu-, kruubi-tangu-

*veskitele ja
seemnepuhastuse
jaamadele*

Püüli-valtside rihveldamine ja lihvimine.

Soodsad maksutingimused. Töö eest vastutus.

VESKIMASINATE- & METALLITÖÖSTUS

« T A R M A S »

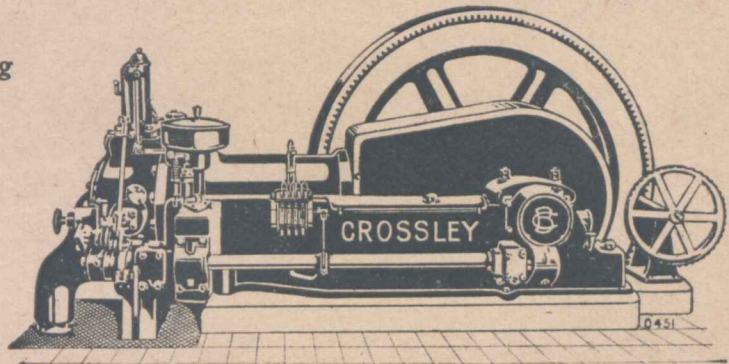
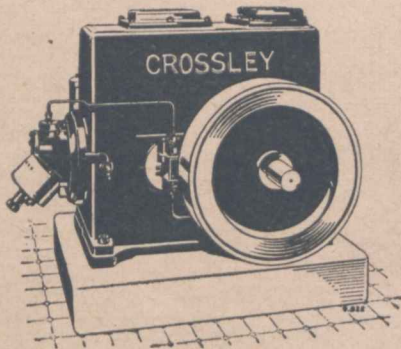
END. F-ma H. TIELS & Ko • TARTUS, VAKSALI 25, TELEFON 22-00

"Crossley" Diisel- ja Puugaasimootorid

ja

Petrooleumi ning
Ölimootorid

2 ¹ / ₂ hj.	↗	7 hj.
3 ¹ / ₂ "	↓	8 hj.
5 "	↘	15 "

Esindaja Eestis:

Carl F. Gahlnbäck
tehnikaosakond

Tallinn, Uus tän. 4

Telefon 450-33

Alatine suur ladu

Püülijahu kotte,
viljakotte ja
viljakotiriidet,
igasuguseid
purje- ja
presentriideid,
valmispresente
igasuuruses

šveitsi
püülisiidi

Veskipidajad, pidage meeles, et
soodsaim ostukoht on

Firma

M. Jänes

Tartus, Kaubahoov 8-9-10-11-12, tel. 5-91